

REPRODUCEREA OPRITĂ

Ardealul

E leagănul originii noastre și a curenților de renaștere națională și culturală, cari au trezit și încheiat conștiința unității în sufletul neamului.

E răscumpărarea, prin luptă încordată, a credinței în ideea de întregire a Statului național până la granițele de expansiune etnică ale rasei noastre.

E pământul făgăduinței, bogat și viguros, care încunună fruntea vitezei oștiri române cu laurii biruinței, răsplătindu-i uriașele jertfe.

Ardealul, care, după unire, s'apropie cel din urmă și așa de greu de sâmul României libere și depline, par'că ar vrea să simbolizeze, prin încetineala lui, valoarea și puterea ce o reprezintă, comoara, atât de scumpă străinilor, pe care o varsă în visteria națiunii. S'apropie domol, cu sforțări și cu vărsări de sânge, căci zestrea împărțească pe care o aduce ridică România în fruntea Statelor din Orientul dunărean.

Privirile tuturor se îndreaptă, cu admirație și cu teamă, asupra lui.

Vecinii își înfig colții în marginile granițelor și vreau să rupă bucăți din ele. Dușmanii de jur împrejur se uită cu ură și cu invidie la România întregită cu Ardealul. Chiar și la Congresul păcii încearcă să ne împuștineze. Dar toate încercările lor se sfarmă de zidul voinței noastre, sprijinită pe dreptate și pe baionete.

Regatul vechiu admiră în Ardeal un necunoscut, în care vede o mântuire morală și dela care așteaptă o regenerare a vieții de Stat, pe care rămășițele oligarhiei și pleava Levantului au batjocorit-o.

Adevărul e că dincolo de Carpați trăiește o altă lume de idei și de sentimente, cu alte deprinderi morale și cu alte concepții despre ordinea publică și legală. Acolo e o democrație fărănească, întemeiată pe o atmosferă de cinste și de cultură cu tradiții. E o lume, poate cu orizonturi mai strâmte, cu o gândire mai înceată, dar cu atât mai temeinică, mai curată și mai productivă.

Imprejurările au vrut ca Ardealul să hotărească singur asupra soartei lui și a hotărât fără șovăire: Unirea cu România! Ascultând de porunca conștiinței moștenite, printr'o măreață manifestare a voinței obștești, întrunite la Alba-Iulia, și-a scuturat singur jugul robiei, care l-a umilit atâtea veacuri.

Ardealul nu a fost deci nici cucerit nici desrobotit. Liberarea lui se datorește și vredniciei oamenilor de acolo.

Acest fapt a trezit în sufletul ardelenilor o încredere în ei înșiși și dorința de a-și orândui singuri gospodăria de stat, „imperiul“, cum îl numesc ei în graiul latinist al bătrânilor. Așa au făcut, de altfel, și provinciile surori liberate: Basarabia și Bucovina. Acestea sunt bucăți din trupul Moldovei, ajunse sub stăpâniri străine abia de 4—5 generații, și totuși resimt așa de adânc urmele stăpânirilor sub cari au trăit. Pentru a se reculege și pentru a se întoarce la muncă, cu o

bogăție și cu o experiență organizată, au cerut un timp de tranziție. Ardealul, care a fost mereu sub dominațiunea altora, are cu atât mai mult drept la o epocă de pregătire și de organizare proprie. Moștenirea dela prăbușita putere de stat, situația nouă și problemele impuse de spiritul vremii sunt realități, cari nu se pot rezolva decât succesiv, admitând faze de tranziție lentă.

Cu toate acestea în Ardeal nu se uită nici o clipă, că poporul omogen prin origină, limbă și fire, după ce a ridicat la valoarea de drept starea de fapt a unității naționale, nu poate să fie călăuzit în acțiunile lui decât de ideea cardinală a statului național unitar. Organizarea ce se înșgheabă cu atâta trudă de consiliul dirigent din Sibiu e o pregătire serioasă tocmai în vederea acestei unități de stat. Pilda bună de peste munți va înrăuri desigur asupra vechiului Regat, după cum și întocmirile și așezămintele sănătoase de aici trebuie să aibă o influență binefăcătoare asupra teritoriilor liberate.

Tendențele separatiste, de orice natură, în Ardeal vor fi combătute cu energie căci lor nu li-e îngăduit să tulbure armonia muncii de întemeiere a noului Stat românesc. Firește, cu aceeași energie și chiar cu violență, trebuiesc combătute sistemele nenorocite și păgubitoare practice de partidele politice din România veche, cari sunt o adevărată rușine și cari ne coboară așa de mult în fața străinătății. E de mirare că bărbații de stat de aici înțeleg așa de greu acest adevăr elementar. Stăruința lor în vechile deprinderi, deși încearcă să se boiască și să se primenească mereu cu programe mult făgăduitoare, dovedește că sunt lipsiți de patriotism sincer și incapabili de îndreptare. Deci sortiți pieririi.

Ardealul nu va suferi să fie contagiat de păcatele celor învechiți în imoralitatea partidelor politice din vechiul Regat și va lua, poate, măsuri cam drastice de apărare, împotriva acelor cari ar încerca să-l vițieze. Cei buni de aici, cei cu adevărată dragoste de popor și de țară, au datoria să-i dea mână de ajutor pentru a întronă la cârma puterii democrația țărănească.

România întregită mai are de luptat cu mulți dușmani interni și externi, deopotrivă de primejdioși, până când va isbui să-și asigure hotarele și să-și orânduiască viața spre binele și mulțumirea tuturor. Opera de consolidare și de purificare se va săvârși numai prin colaborarea oamenilor energici, întregi și sinceri.

Ardealul, cel din urmă venit, va fi cel dintâi la muncă și prin oamenii deprinși cu conștiința răspunderii și cu disciplina datoriei, poate va reuși să se ieie la întrecere cu celelalte ținuturi ale României.

D. Iuliu Maniu, omul reprezentativ al Ardealului, care conduce astăzi treburile obștești de acolo, e o cheazășie de îndrumare cuminte și rodnică a muncii de organizare și de renaștere națională.

Oct. C. Tăslăuanu.

Verona : Observator

Pe-un țărm elenic

Pe-un țărm sfințit de zei, cetatea
Cu prăbușite bolți și altare,
Se 'naltă, jalnică ruină,
Deasupra undelor fugare.

In rada-i goală, azi, destinul,
Nici-o galeră nu trimite,
Și numai fulgerile nopții,
Dau vieață stânței neclintite!

Uitarea tot mai grea se cerne,
Iar peste liniștea cetății,
Și 'ntinde aripele-i negre,
Vre-un idol al pustietății.

Pe sub arcadele mărețe,
Azi, ploaia picură 'n broboane,
Și-abia se deslușesc din umbră,
Statui și docrine coloane.

O Veneră cu brațe smulse,
Pe soclu-i gata să cadă,
Și-o clipă 'n ochii sfinți de zee,
Invie clasică Eladă.

La templul Afroditei, pașii
Sfioși, pe lespezi, nu mai sună!
Doar, uneori și-agață haina,
De trepte somnoroasa lună.

Azi, fără imnuri vechi de slavă,
Amurguri trec și aurore;
Izbite'n stânca milenară,
Vuesc doar, undele sonore.

Voi, perle'n salba veșniciei,
O! vremi de aur, vremi uitate,
In cari vișul frumuseței
Făced din om o zeitate!

Când marmura gemenă sub daltă,
Și trupul albelor fecioare,
Păreau desprinse de pe soclul
Statuelor nemuritoare!

Și când, pe-un umăr de zeiță,
O amforă, vis de lumină,
Mai zveltă-și dezvelia profilul,
Pe-albastra zare corintină.

Când frumusețea lucia goală,
Ca floarea'n roua dimineții,
Iar inimi dornice de vise,
Băteau în ritmul cald al vieții!

Când codrul era plin de nimfe,
Și marea plină de sirene,
Iar, vinul, lacrimă de aur,
Spumă prin cupe lesbiene!

Copii rălăcitori, rapsozii,
Când se opreau, cântând la praguri,
Și dulci ca fagurii de miere,
Curgeau al vorbelor sireaguri!

Când Eros înecă tot chinul,
Și grija zilelor de mâine,
Și ca pe-un rug ardea pământul,
Sub stolul viselor păgâne!

Când cerul falnic al Eladei,
Intins pe-albastrul caldei mări,
Pe veci îndrăgostit de dânsa,
O 'năbușia sub desmierdări!

Voi perle 'n salba veșniciei!
O! vremi de aur, vremi uitate!
Azi, pentru voi, cu-atâta sete,
Zădarnic, inima mea bate!

Azi vieața tot mai greu ne-apasă;
Și cerul nu se mai despică!
Ah! Cine-ar mai putea să smulgă,
Din valuri, Venera antică?

Urcând pe-albastre trepte, luna
Deasupra stânței, arde pală,
Și-acopere cetatea moartă,
In giulgiuri, albe de vestală!

Artur Enășescu.

Cleopatra

Cetate, zace'n umbra grădinei tropicale,
Iar lângă scări, de veacuri, pe negre pedestale,
Inaripații tauri și monștrii grei de piatră,
Domnesc fără suflare pe-o lume idolatră.

Disc uriaș de aur, în ziduri, luna bate,
Pe lespezi eroglife se desvelesc ciudate,
Și-acum acoperite de praf și de uitare,
Mumiile visează prin albe sanctuare.

Un joc de 'chilimbare, par în bazenuri stropii
Înaltă forme svelte spre cer eliotropii,
Olendrii se 'mpreună cu deșii sicomori,
Și sângeră văzduhul sub purpura de flori!

Un mag cu barba albă stă cufundat în zodii,
Pe gârbovita-i față, ning florile de rodii;
Privirea lui străpunge, nemăsurate spații,
Iar, către el din slavă, râd mii de constelații.

Înăbușă tot cerul, mireasma primăverii!
Cu brațe deschise s'apleacă palmierii,
Spre tufele de lotus și peste macii roșii,
Iar pe nisip, albastră, zărl umbra chiparoșii.

Egiptul, cu mistere și mituri năzdrăvane,
Cu stepele bătute de negre caravane,
Cu brâul său de temple și de mausolee,
Sub inundări de lună, nețărnut scânte.

Se leagănă platanii, lăsându-și umbra deasă;
Ea stă cu ochii'n zare pe antica terasă,
Și-un sclav sfios, desleagă micuțele-i sandale;
Pe-un baldachin, ca focul, ard stemele regale.

Pe bolta dogorită, luceferi, nasc și-apun;
Paji, răcoresc văzduhul cu pene de păun,
Pe când în vale, Nilul, răstoarnă valuri sfinte,
Spre țărmul plin de idoli și plin de oseminte.

Șa, stă cu ochiu'n zare!... Frunzișul floarea-și
ninge,
Cu-aripi de aur visul, din sboru-i-o atinge,
Și ziduri o 'mpresoară cu slava lor antică;
Toți crinii primăverei spre dânsa se ridică!

Augustul cap se 'nclină sub grele matostate,
Prin geana-i de matasă, râd ceruri înstelate;
Privirile-i scânteie și se 'npânzesc mereu,
Ca flăcările smulse de vechiul Prometeu.

Pe negre pedestale, sub mreaja de scânteie,
Se 'nfiorează monștrii de piatră'n jurul ei;
Se 'nsuflește stânca de ochiu-i săgetată,
Și'n piept de idoli, inimi, prind calde ca să bată.

Aprinsul ei răsuflet se pierde 'ndepărtare,
Și turbură pustiul cu sutele de fiare,
Iar, cum îi arde trupul sub zările toride,
Un trandafir de sânge la pieptu-i se deschide.

Ușoară de pe umeri, căzu tunica-i greacă;
Lovite ca de fulger, priviri, în jur s'apleacă,
Văzduhul radiază și-acum pământul pal,
Ș-o perlă risipită sub pasul ei regal.

Alunecându-i leneș, un braț pe balustradă
S'a'ntins ca o ispită și paseri, mari, de pradă,
Izbite de mireasma ce urc' amețitoare,
In fâlfâit de aripi, îi cad lângă picioare.

Artur Enășescu.

Supărarea unui părinte

De departe, notarul Năstase dela Vlăduțeni își dă seama că se întâmplase o nenorocire. Chiar în fața casei lui se adunaseră oamenii din tot târgușorul. Un automobil oprit în mijlocul drumului, o femeie care își frângea mâinile în aer, îl încredințară că acolo nu era vorbă de niciun fel de petrecere.

Când se apropiă, desluși, din amestecul sunetelor, o voce răgușită:

— I-a sfărmat capul.... Duceți-l la spital că moare!...

Cineva-i ieși înainte.

— Iute, domnule Năstase,... Ți-a călcat băiatul!...

Din două sărituri, notarul ajunsese lângă automobil. La câțiva pași, rostogolit, în praful șoselei, un băiat, ca de vreo zece ani, nici nu mai mișcă. Vreo câteva femei plângeau, dar nimeni nu se gândia să-l ridice din drum. Notarul îi aruncă numai o privire, și se întoarse repede la spatele automobilului. Cu o mișcare grăbită scoase din sân, un carnet cu scoarța unsuroasă, și cu o mână care nu tremură însemnă numărul „Fiat”-ului. Apoi, cu o voce aproape poruncitoare, strigă unui om de lângă dânsul:

— Du-te repede, Costache, și anunță secția... Să vie jandarmii să încheie proces-verbal la fața locului...

Cineva din mulțime iarăși strigă:

— Mă, duceți-l la spital, că moare!...

Atunci, un om cu capul gol și cu picioarele goale, adună de jos copilul cu fața însângerată, și cu el în spinare luă drumul spitalului.

Aproape schimonosit la față de îngrijorare și frică, șoferul rămase încrămențit cu mâna pe cârmă. Stăpânul însă sărise din automobil, de cum se întâmplase nenorocirea, și acum mergea, cu capul plecat, după omul care ducea copilul.

— Luați seama să nu fugă! strigă cu furie notarul. Ce crede ciocoiul că o să-mi scape din mână!...

— Nu fuge nimeni! — îl opri șoferul — Nu fuge!... Că de vroiam să fugim, mănam înainte!

— Să nu vorbești, criminalule! Mi-ai omorât băiatul... Cel mai bun și mai deștept copil al meu... O să plătești scump...

— Nu sunt vinovat!... Nu sunt deloc... Tocmai dam să ocolesc o căruță, când nu știu de unde-mi răsări băiatul în fața mașinei... N'am mai putut opri...

Dar notarul nu-l mai ascultă. Se întoarse spre mulțime:

— Luați seama să nu fugă!... Eu alerg după stăpân... Ce crede ciocoiul c'o să-mi scape ușor...

Aproape de poarta spitalului, îl ajunse

— Stăi, domnule, stăi!... Ce fugi?!...

— Nu fug!... Nu vezi că mă duc la spital... Vreau să știu ce spune doctorul...

— Ce să spună doctorul!... se răsti notarul. Ce să spună? Moare!... Ți spun eu că moare!... Și de moare, să știi că o să te coste scump!... Eră cel mai cuminte și cel mai harnic copil!... Te dau pe mâna parchetului... Eu nu mă tem de nimeni... E dreptul meu!...

— Ai dreptate, domnule! — se desvinovăți stăpânul automobilului. — Ești tată... Și mie mi se rupe inima... O întâmplare, o nenorocire. Cât aș fi dat să nu se întâmple!... Dar mare-i Dumnezeu!... Să mergem mai repede... Să vedem ce spune doctorul... Poate că dacă își va da toate silințele să-l scape...

— Nu-l scapă!... Ce poate doctorul?... N'ai văzut că nici nu mai mișcă?... Degeaba umbli să mă înșeli...

Doctorul, după ce cercetă cu deamănuntul pe copil care nu era rănit decât la frunte, își dă părerea că rana, într'adevăr, eră serioasă, dar nu atât de gravă.

„Mi-e teamă numai de complicații... Dacă se ivesc...”

— Se ivesc! îi tăie vorba notarul. Cum să nu se ivească!... Și folinarul din față s'a spart de așa izbitură!... Că doar au-

tomobilul mergea cu cea mai mare viteză...

Ca și șoferul său, stăpânul vră să-l facă să înțeleagă că automobilul nu mergea cu viteză, dar notarul nu-i da răgaz să se desvinovățească.

— Să nu crezi, domnule notar, urmă stăpânul — că umblu cu mofluri ca să scap de răspundere... Recunosc că ți-am pricinuit o pierdere și sunt gata să te despăgubesc... Spune cu cât ai fi mulțumit?...

— Ce să spun eu?... Spune dumneata! îi răspunse notarul mai puțin răstit.

Atunci doctorul crezută să se amestece:

— Și eu cred, Năstase, că ai face bine să ajungeți la învoială... Ce să mai umbli cu judecata!...

Stăpânul automobilului îi mulțumi din ochi, și chemându-l pe notar, puțin mai deoparte, i vorbi încet la ureche.

Nelblânzitul tată se hotărî să-l asculte. Dar după câteva cuvinte, se posomori iarăș. Apoi se dete înapoi:

— Cum așa boierule! — strigă supărat. Îți bați joc de un biet creștin... Cinci mii de lei pentru sufletul unui om!... De, că nu sunt așa de prost!... Tot la judecată ne întâlnim noi!

Boierul încercă să-l împace, să se mai tânguiască, dar notarul nu-l mai ascultă. Fără să arunce măcar o singură privire spre patul unde-i zăcea băiatul, plecă din salonul bolnavilor; morfolind cuvinte de injurie.

În urma lui, plecă și stăpânul automobilului, după ce avu grija să-l roage pe doctor să-și dea toată silința să scape vieața rănitului.

Când se urcă în mașina care pufuia, notarul îi strigă, ca să-l audă lumea:

— Cu cinci mii de lei vrei să plătești un suflet!... Nici cu zece mii nu mă mulțumesc.

Un apărător de acolo îl sfătui să reclame parchetului și la judecată să ceară o despăgubire de cel puțin o sută de mii!...

Îl ascultă îndată, și cu cel dintâi tren

plecă la oraș. Zăbovi acolo două zile. Când se întoarse la Vlădueni, părea liniștit cu totul. Se dete jos din vagon, vorbind de afaceri cu doi tovarăși.

În drum, spre casă, se opri la crâșmă. Un cunoscut îl întâmpină:

— Ești bun de cinste!... Viu dela spital: Doctoru mi-a spus că băiatul scapă!... Nu mai e niciun pericol...

Notarul căută la el mirat, cu o ușoară încruntare a sprincenelor. Își trase numai căciula pe frunte, apoi o împinse spre ceafă:

— Să dea Dumnezeu să scape!... Că doar nu spun să nu scape... Da nu cred că scapă... Prea-i eră măcinat capul... De, ce să spun!... Dumnezeu știe... Nu doctoru!...

Plecă grăbit din cârciumă. Nici nu intră bine în casă, și-o întrebă pe notăreasă:

— Ce-i cu băiatu?

— Ce să fie?... Ia s'a milostivit Dumnezeu cu noi... Azi, băiatul a cerut de mâncare.

— De mâncare?! — se miră notarul.

Cu ce să mănânce femeie?... Nu i-a tocat și fălcile?...

— Nu i-a stricat niciun dinte... Numai la frunte e betejit... Da se vindecă de acū...

Fără să-și mai scoată căciula din cap, notarul se lăsă tăcut pe marginea patului. Rămase cu capul plecat, cu ochii țintiți la vârful cizmelor pline de noroi uscat. Eră îngândurat și par'că făcea o socoteală în minte. Deodată își ridică ochii:

— Patruzece de lei am cheltuit cu actele...

— Care acte? — se miră femeia, cu sfială, cu o teamă nelămurită.

— Nu știi? Actele de dare în judecată.

— Da tot îl mai dai?

— Da cum să nu-l dau!... Nu ne-a ucis băiatu?

La primărie, îl găsi pe subchirurgul spitalului.

— De unde vii, Năstase? Ai trecut pe la spital?

— N'am trecut !... încurcă notarul. N'am fost pe acolo...

— Apoi să nu mai ai nici o grije ! — îl îmbărbăță subchirurgul — De acū, băiatu e scăpat...

— Poate să scape... Eu tot o să fiu despăgubit...

— Despăgubit, nedespăgubit !... Bine că a scăpat băiatul teafăr !

— Teafăr ! De unde știi că a scăpat teafăr ? — se încruntă notarul. Numai ră-

După două zile, băiatul lui Năstase ieși din spital, cu un bandaj larg la frunte.

— Ai venit ? — atât îl întreabă tatăl său.

A doua-zi dimineață, notăreasa își luă băiatul și se găti să iasă.

— Da unde-l mai duci ? — întreabă notarul cu asprime.

— La spital... Să-i schimbe pansamentul... Mi-a spus doctorul că se poate obrânti...

Pan Ioanid : Piața Bazaca

mâne el întreg la minte... Chiar de scapă, tot beteag rămâne.

— Aș — făcū subchirurgul — De unde beteag... N'are nimic... Și nici nu s'a sdruncinat la minte : Vorbește ca și înainte...

— Ș'apoi... Tot o să mă despăgubească...

— Cine știe ? Poate că acū să nu-l mai condamne... Da, par'că a vrut să te despăgubească ?... Eră mai bine să cădeși la învoială... O să vie cu avocat, cu martori...

— Și eu am martori ! — sări notarul — Și apărător am...

— Ce să-i mai schimbe !... Lasă-l și așa, că nu se mai obrântește...

Femeea se supuse, dar cum îi plecă bărbatul, își duse băiatul la spital.

Peste câteva zile, rănitul nu mai avu nevoie de niciun fel de bandaj. Doar o dungă trandafirie de-a curmezișul frunții, îi mai aminteă copilului ceasul când a scăpat, ca prin urechia acului, de o moarte năpraznică.

Tatăl său îl întreabă :

— Ți-e bine, acū, de tot ?

— Bine... N'am nimic !...

— Da prin cap, nu simți cumva vâjăeli ?

Băiatul îl încredință că nu simte nimic, totuș notarul se duse la spital să ceară medicului un „certificat doveditor că rănitul a rămas cu vâjâeli la cap“.

— Ce să faci cu certificatul?

— La proces, îmi trebuie... Să vadă judecata că mi-au nenorocit copilul.

Doctorul zâmbi ușor:

— Nu-i nevoie de astfel de certificate... Ș'apoi, peste câteva zile, o să-i treacă vâjâelile..

Veni, însfârșit, și ziua de judecată. Cum stăpânul automobilului a adus martori cari au jurat că „automobilul“ mergea fără viteză, și că „dracul de băiat“ a dat singur peste mașină, șoferul nu fu condamnat decât la o ușoară amendă.

Nici cheltuelile de judecată, nu și le-a scos notarul din Vlădueni.

Chiar în ziua ceea îl întâlni subehirurgul:

— Ei, nu ți-am spus că eră mai bine să cazi la invoială, decât să-l dai în judecată?

— Da cine a știut că o să scape cu vieță... afurisitul? — se răsufă notarul cu glasul înecat.

De atunci orice greșală a copilului, îl supără de tot pe domnu Năstase.

Iar într'o dimineață, când ștregarul strică o strachină mare, notarul își ieși din fire:

— Nu ești bun de nimic!... Numai pagubă-mi aduci!... Mai bine te strângea Dumnezeu, când te-a călcat automobilul!...

Al. Cazaban.

Cântec de toamnă

Voi, plopilor galbeni, aprinse făclii
Ce ardeți în zarea deșartei câmpii,
Înalte și fumegătoare feștile
De veghe la moartea frumoaselor zile!
Dar moartea cu aripi de ceață v'atinge
Când vântul vă bate și ploaia vă stinge,
Iar frunza târzie, din rară mai rară,
Stropește pământul cu picuri de ceară;
Stropește pământul, încet, până când
Tulpinele goale-or rămâne-n curând,
Pe zarea deșartă a moartelor zile
Stând negre ca niște scrumite feștile.

Nichifor Crainic.

Spre dogmatismul național

Se pare că lirismul politic și retorismul literar nu vor mai lua sfârșit. De unde condițiunile de viață ale acestor genuri de manifestare intelectuală, degenerate, au fost determinate, în mod natural, de tranziția istorică a țării; ele, în loc să iasă din circulație, după un timp oarecare, se înfig tot mai mult în cultura românească. Eră firesc lucru, în momentul înfăptuirii idealului național, ca politica să împrumute dela literatură, accentul liric, iar literatura, să împrumute dela politică, accentul retoric. Una pe alta se determinau, se influențau, amândouă manifestările erau sub presiunea unui singur eveniment, amândouă se alimentau din același izvor psihologic. Dar vine momentul când ele se separă, când fiecare din ele își recapătă omogeneitatea lăuntrică. La noi însă amestecul celor două genuri continuă mai departe și amenință de a continua la infinit, în dauna culturii. Momentul acesta caută să fie exploatat de aici înainte de către scriitorii fără personalitate. Acelor scriitori le este foarte favorabil de a se manifesta în genuri fuzionate, unde nu este delimitare între literatură și politică. Scriitorul care le împerechiază, care le cultivă împerechiate, nu are răspunderea uneia din ele, el se ascunde, când după una, când după alta. Este, în această apucătură a unora dintre publiciștii noștri, o adevărată substragere meșteșugită dela creația fecundă. Dar mai ales — în ceea ce interesează cultura în genere — este, în această apucătură, o adevărată coborâre a formei noastre culturale. Privești cum adjectivul caută să țină locul cugetării, cum foiletonul caută să înlocuiască subtil critica științifică, cum articolul trecător caută să se instaleze în locul politicei de concepție. Este o adevărată tentativă a formei la viața fondului. Și atunci, cu gândul la felul cum înțelegea Eminescu să delimiteze genurile și să-și impregneze măsura

personalității lui, în fiecare, dinstinct; cu gândul la istoria culturii noastre, încă fără contur universal; dar mai ales, cu gândul la felul cum și-au constituit alte popoare, cultura lor, — o singură soluție se vede: *spre dogmatismul național*.

Am ajuns în momentul istoric al evoluției noastre intelectuale, când trebuie să părăsim formele aparente și să ne apropiem cu simpatie intelectuală de adâncimile gândirii. Ceeace eră justificat ieri de a cultivă scrisul propagandist, astăzi încetează de a mai avea o justificare. Ceeace eră ieri îngăduit poetului de a face literatură utilă, astăzi nu-i mai este îngăduit și i se cere să se arunce în desmărginirea cugetării. Ceeace eră ieri îndreptățit criticului de a se subalterniza scopurilor practice ale culturii, astăzi nu-i mai este îndreptățit și i se cere să sistematizeze științific formele de expresie ale sufletului românesc. Ceeace eră ieri iertat omului de știință de a adopta obiectul lui de studiu, altor preocupări, astăzi nu-i mai este iertat și i se cere de a fi creator de valori obiective. Numai așa vom pune în locul naționalismului sentimental, pe care l-au înlocuit urmările războiului, naționalismul doctrinar. Cu cât vom tinde spre culmile înalte ale genurilor, cu cât ne vom desbrăca de urmele vieții locale, cu cât vom lepăda superficialitatea foiletonistică de care suntem coprinși, cu atât vom realiza naționalismul dogmatic. Dela impresionismul pe care l-am presărat, atât în știință cât și în artă, să trecem la dogmatismul consolidat. Impresionismul, în virtutea căruia se mișcă în scris tot felul de publiciști, dizolvă cultura; dogmatismul o organizează. Impresionismul este discontinuu; dogmatismul este continuu. Impresionismul dă dreptul la viață manifestărilor străine de sufletul național; dogmatismul nu admite în circuitul mișcării intelectuale decât problemele și creațiile de caracter indigen.

În fața situației istorice și geografice a României de azi, avem nevoie de o cultură organizată, care să constituie un organism omogen, un corp simetric, în care fiecare provincie să-și aibă locul ei de mișcare. Este vorba de „fuziunea” sufletească între provincii, cari vor da ritmul culturii românești. Ori, în fața problemei de contopire intrinsecă între provinciile românești, în fața problemei de subsumare sufletească dela teritoriu la teritoriu, noi nu ne putem înfățișa, și nu putem candida la prioritate, — cum trebuie să candidăm — cu literatura stilistică, cu ziarismul adjectivist și cu știința foiletonistică. Și dacă pentru un moment vom putea salva aparențele, cu trecutul culturii, cu toată istoria culturii române, problema rămâne tot în litigiu, pentru ziua de mâine. Dar mai ales problema rămâne de aceeaș importanță — și am putea zice, de aceeaș gravitate pentru situația noastră în raport cu culturile țărilor care ne învecinesc. Atingem spre apus și spre nord țări cu o cultură mult mai veche decât a noastră, țări cari și-au cucerit locul lor în cultura europeană. Nu ne rămâne, și din punctul de vedere al conștiinței externe, decât aceeaș datorie istorică, de a părăsi drumurile superficialității, care ne aduc mulțumiri materiale sau glorie de-o zi, și să pășim spre cultura laborioasă, spre acea cultură generală, unde scrisul să fie o adâncă răspundere, unde genul să fie un templu, și unde munca se divizionează. Să părăsim convingerea, care predomină astăzi în scris și care tentează pe toți tinerii începători, că un mănuiitor de condeiu, poate să scrie orice, că el poate cultiva toate genurile. Să începem a avea cultul „specialității”, care singur pregătește o cultură complexă.

Eră în Franța învinsă la 1870, o dezoorientare intelectuală, care dăduse naștere celor mai comode curente: naturalismul

antimoral în literatură lângă anticlericalismul socialist. O tinerime îmbibată de cugetarea nihilistă, pentru care patria se reducea la ideea de om. O apucătură ziaristică în știință ca și în critica literară. Se scria cu atâta ușurință, se asvârleau atâtea articole zilnic, încât scrisul nu mai eră al celor puțini și aleși, ci al mulțimii, care depășia genurile, fără intenție le amestecă și le anihila, pe rând. „Lejeritatea” înlocuise concepția.

Atunci, în haosul acesta de zăpăceală a apărut Brunetiére, care propagă dogmatizarea culturii și întoarcerea la studiul care-l face pe autor responsabil de ceea ce zice. El declară războiul naturalismului, acuzându-l de imoralitate; cosmopolitismului, acuzându-l de fals științific și mai ales, impresionismului, acuzându-l de sterilitate. Eră în luptă Franța tradiționalistă cu Franța improvizată de o mână de publiciști. La strigătul pe care-l scotea Brunetiére, au răspuns pe rând romancierul Bourget, făcând, prin roman, apologia tradiționalismului, a burgheziei, privită ca cel mai mare obstacol în evoluția Franței și apologia catolicismului. Apoi au venit să se adauge în rândurile luptătorilor, Barrès și alții. Ofensiva dogmatismului a ținut timp de peste treizeci de ani, când Franța a fost măturată de curente „lejere” și a reintrat iarăși în tradiția ei culturală de știință pozitivă, de critică filosofică și de artă superioară. Franța aceasta purificată de critica dogmatismului național, Franța aceasta a catolicismului etnic, Franța aceasta a burgheziei, ea a dat victoria militară de azi. Succesul din afară al Franței războinice a fost pregătit de înfrângerea din lăuntru a curentelor disolvante. Victoria ei militară este și un fruct al biruinței dogmatismului în cultură.

Iată pentru ce trebuie să tindem spre dogmatismul național.

Radu Dragnea.

Cântec

*S'au rupt zăgazurile mării!
Spumând cascadele pe maluri,
Isbesc cu pieptul lor haotic,
Vuind în stânci, cântând din valuri.*

*S'au rupt zăgazurile mării!
Și ritmic sânul ei se sbate,
Sub valul negrelor martiruri,
În cor plângând înfiorate.*

*Atâtea patimi de iubire,
Și ură 'ntr'un atom cuprinse,
Cât inima nu e în stare
La om să le 'nțeleagă 'nvinse.*

*S'au rupt zăgazurile mării!
Ca lebedele din Bosfor,
Plutesc pe Helespont corăbii
Ce-aduc suspinuri de amor,*

*Din lumea codrilor spre Tomis
Să 'nvioareze pe poet,
Pe-a cărui frunte împietrită
Apun durerile încet.*

*S'au rupt zăgazurile mării!
Ce viu azi soarele răsare,
Mai viu ca totdeauna poate
Gonind fantomele barbare!*

*S'au rupt zăgazurile mării!
Și-mi cântă 'n amintiri mereu,
Acelaș țărîm, aceleași valuri,
Nădejdea sufletului meu.*

George Duma.

Niciodată

*Așa mi-ai spus atuncea: niciodată!
Și-ai năruit întreaga mea putere...
Amar a fost paharul plin de fiere
Întins de mâna ta catifelată...*

*Cum cred nebunii'n tragice himere,
În stele unii, alții 'n lumea toată,
Credeam în ochii tăi frumoși de fată
Ce-mi răzvrăteau a gândului tăcere...*

*Și-acum când singur sunt cu mine însu-mi,
Când gol e visul și amar e plânsu-mi,
Mă urmărește-acelaș niciodată...*

*... În nopți pustii mi-l strigă cucuvele,
Iar sus în nesfârșirea nemișcată
Mi-l scriu cu foc și aur mii de stele...*

Ion Sân-Giorgiu.

DIN POPOR

Schimnicul

Intr'o lature a pământului acestuia nevoiaș, cică trăia — în veacul de demult — un împărat, care — pasămite — eră creștin get-heget, cum creștină eră și împărăția lui toată.

Acu, într'o zi din săptămâna Patimilor — vezi întâmplare! — împăratul acela, cu toată curtea și ostașii lui, s'au gătit cu toții — fiecare după plăcere și rang — să meargă la o vânătoare, pentru Paștele care eră foarte aproape. Ș'a pornit împăratul înainte, cu întreg alaiul după el și fiare după fiare au căzut de vitejia și săgețile lui ș'ale curtenilor. S'a întâmplat însă, că, în pădurile acelea sălbătice, prin cari treceau, unul din curtenii aceia firoșcoși s'a rătăcit de gloată. Dă pe ici, dă pe dincolo, să mai iasă la lumină, pace. De ce da, de ce se rătăcia mai afund. Pesemne gându' lui Dumnezeu. Rătăcind el așa, prin hățiş și sălbătice locuri, iată că dă de-o colibă. Dintru'ntăiu i s'a părut cu bucurie ș'a răsuflet adânc. Pe urmă însă, când, la ușa colibei, a zărit o namilă de ursuleț de toată frumusețea, a prins a i se ridica, nițel câte nițel, cușma de pe scăfărlie, și-și simția sudoarea, prelingându-se la rădăcina părului. Ar fi plecat și nu mai eră vreme, s'ar fi aciuat undeva și nu eră unde. Insfârșit, stetea locului ca o stană de piatră, ne mai îndrăznind să se miște și uitând și de cuțitul infipt în cingătoare, și de armele lui multe dela șolduri, și de arcul și săneța lui din spate. Dar iată, că din coliba aceea răsare un om ca toți oamenii, un... schimnic, cu sprâncene stufoase, cu barba până'n brâu, descult și îmbrăcat în frunze, în coajă de copaci și piele de sălbăticiuni. Cum iese, cum îl zărește. Și, înțelegând într'o clipă spaima cea mare a curteanului, și-a ținut ursulețul de rău și, vorovind dulce, a poftit pe curtean în colibă. Ș'a intrat sfetnicul împărătesc în

vizunia aceea de sălbatic, s'a așezat, rupt de oboseală, pe tapșanul din lăuntru, a cerut o leacă de apă și prinzând a-i povesti schimnicului toată tamșa — s'a rugat, la sfârșit, pentru odihnă de-un ceas și pentru ceva de-ale mâncării. Și schimnicul l-a ascultat bucuros, c'un zâmbet părintesc pe față, ș'a ieșit pe urmă afară, și a prins să strige:

— Ta, ța, ța...

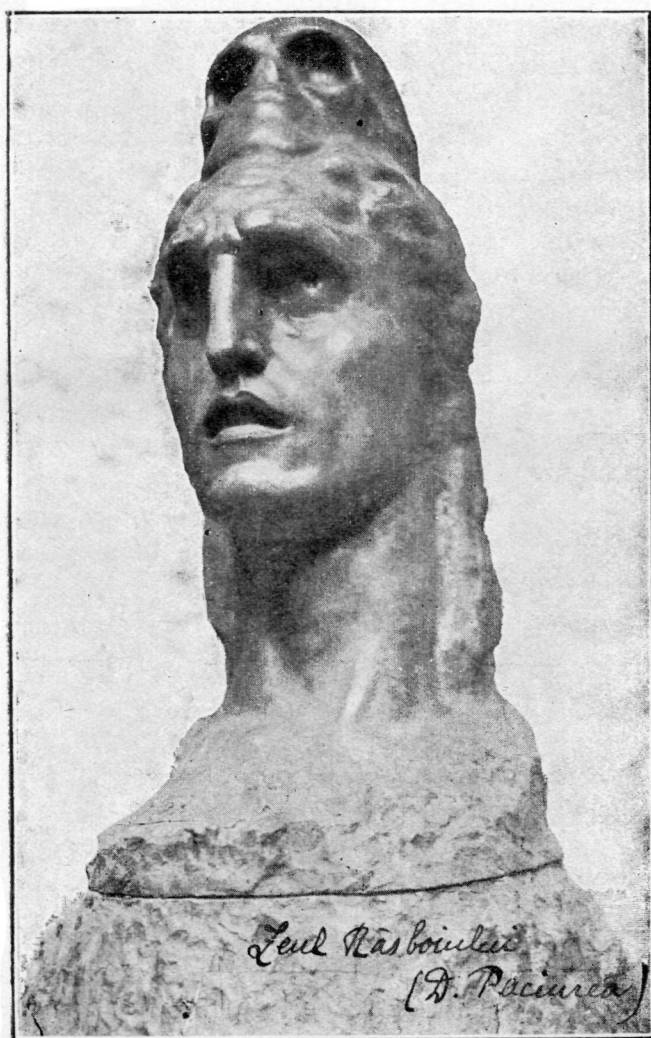
Și a venit numai decât o căprioară sălbatică și el a muls-o, și a pus laptele într'un blid de lemn, a așezat blidul pe mescioară, și a scos și două linguri dela cosoroabă, și a poftit pe prea-cinstita față boierească la lapte dulce, într'o zi din săptămâna-mare ca aceea. S'a uitat boierul lung la schimnic și la lapte și, pentru că foamea a fost mai cu trecere de cât evlavlia lui creștină, a luat pildă dela schimnic și a săturat astfel pântecul cu lapte. Pe urmă, după ce-a ospătat cum spusei și după ce și-a odihnit nițel ciolanele schimnicul a luat-o înainte și păs-păs, păs-păs, până ce a scos la loc cunoscut pe prea-cinstita față.

Și boierul a mulțămît cum se cuvine și s'a dus la curte...

Cum a ajuns, l-au și luat la descusut.

Ș'a spus și el, bietul, tot de-a fir a păr.

Toți s'au bucurat. Numai mitropolitul Împărăției aceleia — întâmplându-se să, fie de față — s'a făcut negru la obraz și, nici una, nici două, s'a rugat împăratului să trimită numaidecât crainici, care să cheme pe schimnic la judecată. Și s'a rânduit a doua ștafetă și Mitropolitul — cu toată ceata lui preotească și duhovnicească — s'au adunat în sobor, afară pe „Câmpia Dreptății“, ș'au stat pe scaune la judecată. Și s'a adunat lume după lume, suflarea toată a împărăției, să vadă judecata și pe schimnic. Și așteptau nerăbdători. Și într'un târziu, iată și schimnicul. Veniă călare pe ursulețul lui. S'a dat lumea, firește, în lături, cu spaimă,

și schimnicul a mers până în fața mitropolitului — unde a descălecat și și-a făcut mățania de închinăciune, cu care se cinstește, în deobște, o înaltă față bisericască. De sus, de pe scaunul înalt — mai înalt de cât toate celelalte scaune ale soborului — s'a ridicat, cu mânia, mitropolitul și a întrebat, răstit, pe schimnic:

— Spune-ne nouă, schimnice cum de ți-ai luat îndrăzneala, neiertată de lege să mănânci lapte dulce, acū în Săptămâna cea Mare a patimelor Domnului?...

S'a făcut tăcere grea în toată mulțimea aceea de suflete ș'a tăcut și schimnicul câteva clipe, uitându-se țintă către mitropolit. Pe urmă însă, și-a ridicat cu mâinele sprâncenele sale stufoase și, rotindu-și ochii, peste mulțimea care-și oprise răsuflarea, a zărit o femeie însărcinată și s'a îndreptat spre ea. S'a dat lumea, firește, val la dreapta și val la stânga, și schimnicul, oprindu-se în

fața nevestei aceleia cu chip frumos, și-a ridicat dreapta cătră cer și a întrebat cu glas mare:

— Pruncule, răspunde din pântecul mamei tale — cine ți-este tată cu ade-vărat?

Și în tăcerea aceea de țințirim, pruncu-l a răspuns:

— Mitro-po-li-tul...

Toți au rămas ca de piatră. Se înțelege.

Și atunci, cică schimnicul s'a întors cu fața spre mitropolit și i-a strigat, amenințând cu un deget:

— Auziși, Înalt Prea-Sfinte?... Faptele, faptele, nu oala cu laptele...

Și încălecându-și ursulețul, a apucat iarăș drumul codrului și-al pustietăților și dus e și astăzi.

D. G. Chițoiu.

Rugăciune

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de plugarul
Ce sapă vieața 'ntreagă
Sub flacăra de soare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de soldatul
Ce luptă pentru țară
Și sângeră și moare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de plăpândul
Și 'ndureratul suflet
Ce plânge pentru-o floare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de truditul
Că n'a sorbit în vieață
O zi de sărbătoare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de învinsul
Ce pururea așteaptă
Al biruinței soare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de martirul,
Batjocorit și singur,
Uitat în închisoare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă de mulțimea
Orfană de-or ce zâmbet,
Călcată în picioare!*

*Prea Sfântă și Curată
Fecioară 'ntre Fecioare,
Ai milă, căci cu toții
Urcăm calvarul vieții,
Și fii mângâietoare!*

Alexandru T. Stamatiad.

Cântece de leagăn

Doi cântăreți

M'am plecat și-am luat, sfios,
Lira noastră care plânge,
De pe unde stă pe jos
Smulsă dintre mâini în sânge.

Și la coarde cui, de cui,
Am slăbit apoi cu grijă,
Să nu scape'n groaza lui,
Cântecul de foc și schișă.

Tu ajungi la ea pe buși,
S'o lovești, pe când te leagăn,
Și uitând de toate, duși,
Zicem cântece de leagăn.

Altădată

Tu să știi că te-ai născut
Într'un timp de fier și lupte,
Pentru timp din munci făcut
Și avânturi neîntrerupte.

Și de-aceea te alint
Și te'ndemn să sugi putere
Dela sânul de argint,
Dela sânul numai miere.

Altădată, te puneam
Între cei doi prunci de seamă
Cari-au început un neam
Supt lupoaica de aramă.

Fără țară?

Când a fost să vii la noi
Toamna se'necă în fumuri,
Râpâiau prin streșini ploi,
Țara mea eră pe drumuri.

Pajurile au sburat
Luându-i urma prin meleaguri
Și au dus la colț curat
Pâlcurile ei de steaguri.

Dar de ce să fii mai rea
Sau în suflet să te clatini?
Tu nu ești decât a mea
Și-a pământului cu datini.

N'ai să uiți

N'ai să uiți că neamul tău
S'aîmbrăcat odată'n arme,
Scuturând trecutul rău,
Nedreptățile să sfarme.

N'ai să uiți că vechii găzi
S'au zvârlit atunci lăcuste,
Și, pe când tu, mică, râzi,
Sfat pun vieața să-i înguste.

N'ai să uiți că l-ai văzut
Sângerat și'n umilință,
Dar întors de pe la Prul
Tot cu vechea lui credință.

Tu

Lumea'n care mă mișcam
Se jărâcă și se pierde:
Doar pe tine te mai am,
Sufletul să mi-l desmierde.

Dormi cu un pantof căzut
Și cu băieri desnodate:
Tu pui vieață iară'n lut,
Gândul iar din aripi bate.

Te ridici în leagăn drept,
Râzi cu gura fără dinte:-
Tu mă'nveși să cred și-aștept,
Prin înfrângeri, înainte.

Primăvara

Soarele pătrunde'ntâiu
În oglinda ce scânteie
Și de-aici pe căpătâiu
Îți întinde curcubeie.

Păsări care trec săgeți
Prin argintul-viu din curte
Ți s'arată pe pereți
Svâcnituri de umbră scurte.

Primăvara în odăi
Ți-a trimes de două zile
Vinete ca ochii tăi
Bucurețele de zambile.

Amurg

Vine-amurgul din grădini,
Vânăt prin odăi încape.
Voi doar mai păstrați lumini:
Tu'n obraji, oglinda'n ape.

Iar prin geamul tău deschis
Intr'acum o rândunică.
Te ajunge până'n vis
Țiuitul ei de frică.

Vin scântei asupra ta
Din lovitele perdele:
Nu-s scântei, nu tremură,
Ci pusderie de stele.

Clopote

Tu ascuți cu ochii duși
Cu căpșorul înainte:
Trec prin umbră spiriduși,
Zâne vin să te alinte?

Nu vin zâne, nici plutesc,
Spiridușii prin grădină,
Ci un melc împărdălesc
Trece'n solzii de lumină.

Fluturii clopotari,
Albi, albaștri, de jăratec,
Sună'n cale-i crinii mari,
Stânjinelul subfiratec.

Peste leagăn

Ai venit cu pomii goi,
Azi au frunze toți castanii
Și-ai crescut în somn cât doi:
Lasă scuța: nani, nani!

Ai venit slăbuță rău —
Ce-alintări și ce strădanii!
Azi gingia-i fierăstrău.
Lasă ochii: nani, nani!

Ai venit un fânc. Și azi?...
Ce mai pot aduce anii?
Gânguri, râzi, te salți și cazi.
Lasă fața: nani, nani!

Întâile daruri

Când vor da întâii maci
Clătinași de vânt prin grăuri
Ți-i voi da să-i ai cârmaci
Peste șesuri și la râuri.

Când s'o coace 'ntâiul rod,
Ai să lași livada veche,
Ai să lași ce griji mă rod,
Cu cireși pe la ureche.

Când va scoate 'ntâii pui
Rândunica supt fereastră,
Să te'nvețe am s'o pui
Calea sborului, albastră.

Stele de pază

Știu că nici nu te-ai născut
Între paie'n niște iesle,
Nici că anii ți-ai trecut
Printre grinzi și printre tesle.

Dar de câteori eu viu
Când tăcerea se așează
Văd deasupra ta'n pustiu
Stele mari că fac de pază.

Nu știu stele sunt sau sânt
Ochii mamei nemișcate,
Căngenunchiu orbit, și-ți cânt
Viers de laude plecate.

Printre gene

Câteodată mai desfac
Noaptea geana obosită;
Dulci vedenii în iatac
Se arată ca prin sită.

De subț pălăria ei
De hârtie, lampa verde
Pune pe oglinzi polei
Și din ochi nu te mai pierde.

Inveșmântă tremurând
În mătăsurii numai ape
Sânul care bate blând
Și te ține strâns, aproape.

Psalm

Când erai în lumea ta
Nu știai ce e cuvântul,
Ci o harfă, doar, cântă
Când intră prin coarde vântul.

Un arhanghel potrivea
Glasul orelor, din cuie,
Fiecare cuiu, o stea,
Coarda, foc de sori ce suie.

Psalm pornea prin ceruri, plin,
Intr'un vânt de aripi albe,
Și pe urmă-i, cristalin,
Și voi, ingeri, salbe, salbe.

Neștiință

Dacă vrei să afli cum
Cântă păsările'n crânguri,
Ai și tu o cale-acum:
Să te-ascuți cum râzi și gânguri.

Dacă vrei să știi ce flori
Primăvara'n câmpuri scoate,
Ți-am mai spus și alle ori:
In obrajii tăi sunt toate.

Și de vrei să știi apoi
Cât de-albastru-i ceru-afară,
El ți-e'n ochii amândoi,
Ochii tăi scumpi cât o țară.

Mică

Ești în leagăn ca'ntr'un țarc,
Lupți să scapi, n'ai nici o frică,
Dai din mâini, te'nalți, stai arc:
Multe-ai face, dar ești mică!

Ceasuri singură-ți căsnești
Limba ta, ceva să zică,
Gânguri, chiui, ciripești:
Multe-ai vrea, de n'ai fi mică!

Și te uiți cu ochii mari,
Când cu drag, și când cu pică,
Dai să spui, să cânti, să sari:
Dar ești mică, mică, mică!

Oaspele

Oaspele pe care noi
L'așteptăm să se arate,
Pomii toți cu frunze noi,
Ceru'nalt cu bolți curate,

Vine mic, sburând pe jos,
Peste lac, pe lângă case,
Gât fin roșu, piept lăptos,
Aripi negre de mătase;

Dar ne-aduce'n sboru-i frânt,
Cum aduci și tu în mine,
Gândul unui alt pământ,
O nădejde în mai bine.

Basm din răsărit

Cărlionți să-ți văd, mă'ncord,
Părul, cum e vara holda,
Cum l-avea 'ntr'un basm din Nord
La un țărm de var Isolda.

Pasul vreau să ți-l aud,
Tainic liniștea s'o strice,
Cum trecea 'ntr'un basm din Sud
Peste lespezi, Beatrice.

Tu în leagăn aurit
Miști pe spate ziua 'ntreagă,
Ca un basm din Răsărit
Care-abia de-acum se'nchiagă.

Adă două!

Peste leagăn, pe poteci,
Se apleacă frunza nouă.
Azi în salt și zbang te'ntreci:
Adă două! Adă două!

Peste leagăn, pe cărări,
Plouă flori; lumină plouă,
Bați din brațe, bați din nări:
Adă două! Adă două!

Peste leagău, pe alei
Ard bobifele de rouă.
Văd ce gând ai, văd ce vrei
Adă două! Adă două!

Cerc de aur

Scoți scușița de zăduș
Și rămâi cu tâmple goale,
N'ai pe cap decât un puș
Băldior de lână moale.

Eu mă uit din colț la el,
In văpaia din fereastră
Aburos și mărunțel
Pe întinderea albastră.

Unde-am mai văzut și când,
Ce icoană florentină,
Cu un cerc de aur blând,
Pe un creștet de lumină?

Făt-frumos

A venit un Făt-Frumos,
Ilenuță Cosânzeană,
Scutecul ți-eră pe jos
Iar scușița pe-o sprânceană.

Și-ar fi stat el Făt-Frumos,
Ilenuță Cosânzeană,
Dar l-ai luat cu țipăt gros
Și cu lacrimă pe geană.

Și-a fugit cel Făt-Frumos,
Ilenuță Cosânzeană,
Amețit și sperios
De un pui de pământeană.

Vrăji

Intre pietre'n eleșteu
Ca la o cetate'n turlă
Țipă broaștele mereu,
Paznici puși să sufle'n surlă.

Dintre trestii de pe prund,
Când pe gânduri vii, plăpândă,
Sar cu brațe'n vânt la fund
Scutieri 'ntinși la pândă.

Stai și semne faci spre străji,
Spui și ce-are să desgroape
Din cătușa unor vrăji
Lumea care doarme'n ape.

Flori și raze

Du-te iară'n curte'n fund,
Supt cireși, în soare, du-te,
Intr'un viscolit rotund
De lumini și flori căzute.

Eu din umbră, din pridvor,
Ca prin pânză, de departe,
Să te văd cu un fior
Cum te miști și sbați pe-o parte.

Cu fior că ai să pieri,
Intr'un țipăt de supt pază:
Un țesut și tu de ieri,
Din flori albe și din rază.

Basm

Când pătrunzi în parc, și-aprind
Vârfurile chiparoșii
Taie-avuzul mustăcînd
Șiruri peștișorii roșii.

Când prin chioșc visând cobori,
Peste visurile tale
Trandafiri agățători
De supt strașini cern petale.

Iar când dormi pe perne'n prag,
Ca'ntr'un basm cu zâne line,
Fire de păianjen trag
Plasă scumpă peste tine.

În biserică

Azi întâi pe scări pătrunzi
În biserică-cetate,
Printre smei cu ochi rotunzi
Din ferestre colorate.

Sfinți cu spadele pe braș,
Te privesc de prin firide,
Bolta, care dă nesaș,
Și mai largă se deschide.

Numai pruncul alb nespus,
Cu un cerc de-argint pe tâmplă,
Râde, 'ți face semn de sus,
Din icoana de pe tâmplă.

Din întuneric

Viu prin tindă băjbâind
Spre odaia-ți luminată.
Prin perdea scânteii s'aprind,
Peste ușa jos lăsată.

Pânza veche ce catarg
Și-a deschis pe-un cer cu stele,
Ce prunc sfânt se duce'n larg,
Legănat de vâlurele?

În ce cort, spre ce pustiu
Ține un opaiț veghe,
Ce prunc râde argintiu
Stând în raze pe o zeghe?

Locuri sfinte

Doi ursuzi călugărași
Au pornit pe-un fir de iarbă;
Anterii au negre, 's grași,
Au fireturi roșii, barbă.

Stau târziu în vârf de paiu
Când coboară rece-amurgul.
Unde să mai mergi? Incai
De-ar fi luat cu ei pe murgul!

Una, cioc la cioc se fac,
Boul-domnului pe-o parte.
Pe când schitul unui mac
Strălucește'n văi departe.

Ai să vezi

Ai să vezi sătucul drag
Și căsuțele bolnave
De pe unde-ai mei se trag,
Lângă Olt, mai spre Târnave.

Ai să vezi și râul lat
Cu ruini și minarete
De pe unde a plecat
Cine rost la vieață-mi dăte.

Și-ai să știi ce foc păgân
Umples ochii mei adese;
Ochii verzi de ce rămân
Duși în visuri ne'nțelese.

Strop de iubire

Dac'aș fi un cântăreț
Pentru lume, 'n togă albă
Aș alege vers de preț
Și l-aș face ție salbă.

Fiecare piatră 'n ea
Nopți de chin a zece meșteri,
Înțelepții să ți-o iu
S'o gândească ani prin peșteri.

Dar tot gândul mi-e un strop
De iubire care doare
Și, îndată ce-l desgrop,
Ca să râzi, l-arunc în soare.

Emanoil Bucuța.

Verona: O baterie

Arendași de Moșie

Domnul Solomon povestește :

— Toată afacere de punghisie a'nciput așa :

Intr'o zi mă 'ntâlnesc, la noi pe calea Văcărești, cu Jales. Iu cu Jales sunt prieten de mult. Avem o încredere oarbă în el. Didesem purale și 20 di mii di franci și-mi didese pună la ban. Când mă 'ntâlnesc cu el, zice el la mine :

— Ci nigoș învârtești tu Solomoane ?

Iu zic la el :

— Mănânc banii, Jales.

— Puntru di ce ? zice el la mine.

— Puntru că, zic eu la el, nu ști ce să fac... Greci dela simigirie s'a dus cu capitalu... Depozit de faină numai am, așa că războiu ăsta, m'a păgubit di șaizeci di mii di lei.

— Prost ești, Solomoane, zice Jales la mine.

— Puntru di ce, mă ? zic iu la el.

— Puntru că nu faci afacere.

— Ce afaceri ? zic iu.

— Moșier mă, zice el la mine.

— Iu, mușier ?!... Nu mă pricep la astă meserie.

— Dau iu un băeat bun, zice el, care n'are purale ; dar care are un cap, care face cât puralile tale.! Pui tuvarăși la el, luați moșie, și afacere : gata.

— Cum îl cheamă p'ala ? zic iu.

— Habăr, măi ; Habăr, băet diștept — zise el — fost prizoner, fost șpion la nemți — șoptește el la mine — om care e dibaci și deștept tare!.

— Primesc Jales, zic iu.

— Dar să fim tuvarăși, zice el... Tu, pui capital ; el : pune administrație și iu : contabilitate... Facem act de tuvarășie și afacere : găta.

— Unde moșia, mă ? zic iu la el.

— Moșie gata, mă, zice el la mini — bani să fie la tine... Hai la Habăr.

Și merg iu cu el, și fac cunuștință cu Habăr, și încheiem afacere, și facem act !

Și mergim noi la boer, și tocmește moșie și haide la cuntract de arendare.

Zice Jales la mine :

— Ascultă, Solomoane, pui iu tuvaraș la cuntract cu Habăr, tu să nu fii la cuntract.

Iu zic la el ;

— Asta nu si poate... Iu dau bani, voi capacitate ; iu vreau tuvarăși la cuntractul de arendare.

Atunci zice Jales la mine :

— Nu ti supăra Solomoane, iaca pui tu la cuntract tuvarăș cu Habăr. Iu nu mă pui, am toată încredere.

— Așa să fie, Jales, zic eu.

Și facem noi cuntractu cu bueru, dau iu garanție și arendă 40 di mii di franci, anul întâi, și încă 40 di mii, ricolta, sămănată di toamnă, și ei uu pune nimic capital.

Și dupi ce se face aste toate, vine Habăr la mușie, să facă administrație. Jales rămâne la București, să facă contabilitate udată, ori di două ori pi lună.

Și face el administrație și face Jales contabilitate. Și iu scoate bani și plătește : ba argați, ba cai, ba boi, ba unelte agricole, ba munci, așa cum cerea Jales și cu Habăr.

Și viu îndată la mușie. Și stau u zi și mă 'ntâlnesc cu popă... iram cu Habăr.

— Bună ziua, zic iu.

— Bună ziua, zice el.

Și vorbim și plecăm și Habăr nu spune lu popă cine sunt iu.

Și trece un țăran pâ lângă mine, și nu scoate pălărie ; și trece pâ lângă el, și scoate pălărie.

Și văz iu și fac iu.

Și mă 'ntâlnesc cu primaru...

— Bună zic iu.

— Bună ziua, zice el.

Și vorbește iu, și vorbește el, și pleacă el și rămâi iu... și zic iu lu Habăr : „Puntru di ce n'ai spus tu la Primar cine sunt iu ?“

- Puntru di ce? zice el.
- Puntru că trebuē să știe Primaru la el, că iu sunt arindașu moșii.
- Prlmar ala un prost — zice el la mini — puntru di ce să știe cîne ești tu?... — D'apoi popă, zic iu.
- Popăa... face el... n'ai pintru di ce... Mare lucru nu-i... un popă, și-atât.
- Și tac iu, și tace el.
- Și iacă un țaran, și iacă doi, și iacă trei... la el scoate pălărie, la mini nu... Zic iu la Habăr...
- Tu n'ai spus Habăr la țarani, că iu sunt arindași?
- Puntru di ce să spui, Solomoane?
- Cum puntru di ce?... La tine să scoață pălărie și la mine nu?... — Nu e mare lucru, Solomoane asta... zice el la mine... Nu ești tu arendași și fără pălărie lor?
- Ba da, zic iu, dar vreau să scoață pălărie și la mine.
- Ei bine, lasă, c'o scoate și la tine, n'a trecut timp...
- Și tac iu și tace el.
- Și trece două luni de tovarășie. Jales și cu Habăr se iau la ceartă pe punga mea; da iu să știu, diloc! Ei di mult făcuseră tovarășie pe punga mea.
- Și-mi spune Jales într'ô zi:
- Ascultă, Solomoane, Habăr ie un pungaș?
- Un pungaș, Jales? zic iu la el.
- Un pungaș, Solomoane, zice el la mine?
- Cum așa Jales? nu l-ai recomandat tu la mini?
- Dacă, Solemoane, ie un hoț și un pungaș... să te ferești de el.
- Multumesc, Jales, zic iu la el; dar m'a nșelat cu ceva?
- Incă nu, Solomoane...
- Dar n'a trecut timp! zic iu.
- Și iaca Habăr șoptește la mine:
- Jales e un pungaș, Solomoane.
- Cum si poate, Habăr?!
- Toemai așa, Solomoane.
- Și m'a nșelat cu ceva? zic iu la el.
- Incă nu, Solomoane, dar...
- N'a trecut timp, zic tot iu!
- Și țiu eu minte vorba dela unu, și țiu și dela altu, și zic: să iau seama la mini.
- Și vine Jales și zice:
- Dai șase mii di lei...
- Puntru di ce?
- Arăturile.
- Și dau șase mii di lei.
- Și a doua zi, zice iar Jales la mini
- Să dai două mii di lei.
- Pentru di ce?
- S'a făcut greșeală ieri, trebuia opt mii, nu șase.
- Atunci zic iu la el:
- Ascultă, Jales, ești ori nu ești contabil?... — Ești ori nu ești drept?
- Și el zice la mine:
- Iu, care am tost contabil la Bădă-rău, nu știu iu contabilitate?
- Știi tu contabilitate, da iu bănuiesc... că ești pungaș?... — Pungaș iu?!
- Puntru di ce, două mii?... zic eu.
- Habăr a prezentat lista nouă, zice el.
- Habăr hoț, spus tu...
- Așa mi s'a părut: dar... nu e... lista e bună, zice el.
- Și dau eu două mii di lei.
- Și vine pe la mine Villi Grimberg... Și arăt iu moșie, și-i dau masă mare, și spune el la mini:
- Ascultă, Solomoane, Jales și cu Habăr sunt pungași, ferește-te de ei.
- Cum așa, Villi?
- Așa, Solomoane.
- Și atunci pui iu pază și pe Jales și pe Habăr. Și prind c'a vândut zece mii de kilograme porumb și n'a trecut în registre. Și a vândut pae, și n'a trecut. Și a vândut grâu, și n'a trecut... Și Jales nu scria... Și-atunci mă iau la ceartă. Și vreau să-l bat iu pe el și sare să mă bată el pi mine.
- Și-aduc alt contabil și face socoteli și scoate dator pe Habăr...
- Unde banii?... zic iu la el.
- Tovarăși!... zice el la mini.
- Ești pungaș! zic iu la el.

Teodor Aman: ȚIGANCA.

Revista „Luceafărul”

— Și tu ești pungaș! zice el la mine. Și umblu iu să-l dau în judecată; dar el se duce la nemții lui și mă părăște că sunt contra nemților. El șpionul lor și iu uitasem. Și mă chiamă la abnișt comando:

Ce ești tu? sbiară la mine ofițer.

— Moșier! zic iu.

— Ce neam ești? zice el.

— Sârb, zic iu.

— Jidan! zice el.

— Așa să trăești! zic iu di frică.

— Puntru di ce ești contra noastră?

— Iu, ferească Dumnezeu!... cu Dumnevoastră țiu!...

— Omul nostru spus că tu faci răscoală prin țărani contra noastră...

— Nu-i adevărat, zic iu... iu fac propagandă puntru Dumnevoastră! Ală a mințit!... Și ală e tuvarăș cu mine la moșie care a mințit...

— Cum îl cheamă? zice el.

— Habăr! zic iu.

— De unde știi c'a spus el — zice el — că el nu spus?

— Așa să trăesc iu, că el a spus; dar el minte! mai zic iu.

— Du-te, jidane, dar când oi mai auzi ceva de tine, pui de te unge cu gaz și-ți dă foc!

Și es iu tremurând!... Vezi?... Din pricina lu șpion ala de Habăr.

Și ajung acasă și spui la Rahelă, balabustă al meu: Ascultă Rahelă... Habăr pungaș... mă omoară!...

— Vai di mini, Solomoane!

— Așa, Rahelă!

— Ce ne facem, Solomoane?

— Nu știu, Rahelă.

— Trebuie să știi, Solomoane!

— Trebuie să știu, Rahelă!

— Și spui iu toată afacerea cu ofițer... Și plânge Rahelă și mă vait iu... zic:

— Tot cu bine, Rahelă!... să-i dăm bani.

— Să-i dăm.

Și chem pe el la mini.

— Ascultă, Habăr, ia vin încoace.

Și vine.

— Iu vreau să mă desfac de tuvarășie... Ce ceri, să pleci?

— Douăzecișicinci di mii di lei, zice el.

— N'ai pus nici un ban, Habăr! zic iu:

— Am pus capacitate, Solomoane! Și face!

— Face, face! zic iu, gândindu-mă la șpionagiul lui. Și zic:

— Ai, fie...

Și chem iu pi domnu Drăgan și socotește și merg la avocat și facem contract de desfacere. Trec contractul de arendare pe socoteala mea și număr lui 25 mii di lei. Și trece că nu vom mai avea nici un diferent, fiind stinse orice pretenții.

Și pleacă el și cu ce luase dela mini pe furiși și pe față, arendează moșia di peste Argeș...

Și când plec să cer banii la cei dați în debit, oamenii spun că i-au plătit lui... Și el ma 'nșelat și aci cu vre-o două mii di lei... Astă este Habăr, un pungaș și un hoț... A furat cinci cai și i-a vândut... La Belu, în drept, este un buer Sachelarie, s'a dus și a luat un cal di două mii di lei și l-a vândut. În armată el a fost cu vacile și la Colentina le-a vândut și s'a dat prizonier... Vacile regimentului puntru hrană le-a vândut toate... El a făcut pe nemți de a închis pe o groază de rumuni și pe unul chiar l-a 'mpușcat. Așa pungaș este Habăr!

Un rumun, a zis să facă pe șmecheru... S'a lipit de el să facă o afacere și la încurcat cu cincisprezece mii di franci și l-a părăsit în nevoie... Și iu, am tremurat di el până a plecat nemții; dar acuși, am să mă judec cu el... Vezi?... Astă este Habăr, arindași și moșier!... Vezi dumneata? Vezi?... Cini este Habăr?...

Iaca asta este Habăr!... asta!... Da lasă-l, lasă-l, pe socoteala mea!...

Și domnu Solomon, strânge pumni de necaz și noi îi dăm dreptate...

I. C. Vissarion.

DIN RĂZBOIUL NOSTRU

Linia Intâi

Innaintam greoi, unul câte unul, tăcuți și înfiorați. Cărușa strâmtă, pe care pogoram, șerpuiă capricios printre copacii tineri, deși ca peria. O lună învăluită de slabe perdele de ceață, umplea cuprinsul cu fantasme. Spre a nu fi perfect deplină, liniștea era întreruptă doar de răslețe împușcături depărtate și de zăngănitul ritmat al baionetelor noastre. În față, de după culmea dealului, pe care aveam să-l urcăm în curând, răsăreau la intervale dese, rachete strălucitoare, ca niște bulgări de foc, pe cari mâini nevăzute le aruncau spre noi. Une-ori erau atât de multe că păreau un roi de scântei uriașe, ce forfotese deasupra nicovalei unor ciclopi în plin lucru. De bună seamă inamicul simțise că vom face schimb pe front. Lucrul acesta nu ne prea plăcea; mai ales mie, care intram pe linie pentru întâia oară. Știam că-i prăpăd, să te prindă artileria dușmană pe drum spre tranșee. Mai ales prin văi. Și noi tocmai coboram în vale.

O temere supărătoare ni se furișă în suflet; teama veșnică a infanteristului de tunul laș și depărtat, în contra căruia baioneta e fără putere. Mergeam totuși înainte, mânați de acel resort nevăzut și puternic al supunerii oarbe. Smocuri de răchiți ne plesneau fețele, buturugi putrezite trosneau sub picioare, ne împiedecau drumul.

Deodată șovăirăm! O bubuitură depărtată, apoi, aproape imediat, o fluierătură prelungă, cobitoare. La urmă, un sgomot puternic, ceva asemuiitor unui teanc mare de vase prăbușindu-se la pământ. Se spărsese departe. Totuși văile clocotiră și ecoul repetă.

Așteptărăm câtva. Eram rău adăpostiți și aci nu-i vorbă — totuși eram mai feriți ca'n fundul văii.

Dar pornirăm din nou; nu era ceeace ne așteptam.

Tăiarăm un drum de care, ne înfundărăm într-o infinitate de vâlcele și văgăuni, ne pierdurăm unii de alții, ne regăsirăm pe urmă, făcurăm un mic popas într'un loc ferit, lângă adăpostul maiorului și începurăm însfârșit urcușul spre linie.

De astă dată mergeam cu o deosebită grijă. Dealul lin, nespus de lin, era sterp aproape; câte un tufiș singuratec arunca în vale umbre ciudate. Copaci rupți dela mijloc sau chiar dela rădăcină, desemnau pe fondul palid al zării închipuiri caraghioase. În aer plutiă duhoare nesuferită de cadavru. Pământul gălbejit era ciuruit de obuze. Gropi mari, gropi mijlocii, gropi mici, gropi fioroase ca niște guri larg căscate de monștrii puși la pândă, îi vorbeau cu mutismul lor lugubru grozava poveste a războiului.

Aveam impresia chiar că străbatem un ținut necunoscut, bizar, dintr'o altă lume, dintr'o planetă moartă. O închipuire îndărătnică, se încăpățână să facă apropieri isbitoare cu diferitele aspecte lunare, pe care le contemplam altădată la telescop.

Și'n peisagiul acesta hibrid, în lumina rece, translucidă, neprietenoasă, noi mergeam spre necunoscut ușor, atât de ușor că păream fantome. Soldații țineau baionetele strâns; totuși atingeri neprevăzute de arme și unelte produceau plângătoare accente metalice. O adiere potolită învenină și mai mult văzduhul ciumat; un susur de frunze, veștejite înainte de vreme, ne șoptia într'un graiu neînțeles profeții de moarte...

Dealul deveni deodată mai repede; gropile începură să se rărească, pentru a dispărea cu totul la un moment dat; eram pe contrapantă.

În curând intrarăm în tufișuri. Și după câțeva vreme ne odihneam la postul comandantului de companie.

Soldații se lăsau greoi la pământ. Stăteau aproape toți cu fața'n sus, trântiți pe ranițe. Șuşoteau. Unul oftă. Cățiva răsăra. Un sergent aruncă o glumă în surdină; un soldat îi ripostă numaidecât. Erau din cei cari mai văzuseră frontul. Cei tineri trăgeau atenți cu urechia; nedumeriți, păreau că adulmecă curaj din sporovăiala fătaților vechi.

După o jumătate de ceas începui schimbul.

O luai cu plutonul în jumătate la dreapta. Alergam grupuri, grupuri, îndoiți din șale, dela un tufiș la altul. Deasupra bâzăiau gloanțe.

Intrarăm într'o frântură de șanț în zig-zag. Ne înghemuirăm acolo cu toții, în așteptare. De-acolo îmi împărții oamenii, mască cu mască, căci de tranșee nici pomeneală. Schimbul se petrecu în liniște. Pe urmă luai și eu loc în groapa comandantului de pluton.

— Bine, domnule, întrebaui pe ofițerul pe care-l înlocuiam. Asta-i linia întâi? Nici tranșee, nici nimic, ce naiba?

— Las că le faceți dumneavoastră!

Privii în dreapta și'n stânga. Din cinci în cinci pași, gropi lunguțe; măștile. Soldații stăteau pe brânci, cu armele gata. Primiseră din vreme instrucții; măștile trebuiau împreunate spre a fi transformate în tranșeu.

-- Dar inamicul? întrebaui din nou pe înlocuitul gata de plecare.

Drept răspuns, îmi arătă cu mâna în lumina nesigură, o dungă neagră și cotită, ce se desfășură în față, paralel cu a noastră. Nu părea departe; vre-o șaptezeci de metri.

Rămas singur privii multă vreme linia cea neagră. Din când în când, de-acolo dela dușman, veniau sgomote infundate. Lucrau și ei probabil!

Îmi ațintii urechia. Prinsei, sau mi se părû că prind sunete distincte; lovituri de mai, o scârțâială ciudată. Într'un rând crezui că surprind voci omenești — dar încete, atât de încete, că păreau venite din mormânt.

Dădui câteva ordine și mă trântii în fundul gropii.

Un ceas să fi trecut, când deodată o ploaie de rachete mă făcu să săr în picioare; o grindină de împușcături se deslănțuise ca din senin. Apoi, în corul acela infernal, ce începuse, tunurile își făcură la timp intrarea lor de bași greoi. Mitralierele făcăneau grăbite, ca niște cumetre gureșe, puse pe sfadă. Grenadele armonizând tumultul cu sunetul lor de tobă mare. Doar trăsnetele minelor, însemnau disonanțe supărătoare în ansamblul de darabane pe diferite tonuri. În curând însă se amestecară cu totul; nu se mai distingeau unele de altele. Eră un huet infernal fără de început și sfârșit.

Furtuna pornise dela Nemți; îi așteptam deci să înainteze.

Totuș nu se grăbeau.

Scrutam întunerecul cu priviri încordate. Orice tufă care se mișcă, părea un dușman ce se târăște. Și pe loc zeci de împușcături se abăteau la rădăcina ei.

Dar inamicul nu venia deloc. Și lucru ciudat, hărmălaia începuse a se potoli. Ce să fi fost atunci? Desigur, ceeace bănuisem la început; vroise să ne surprindă asupra schimbului. Dar greșiseră socotelile.

Ultimele împușcături părură par'că un joc de copii. Un soldat, lângă mine, ținea morțiș, să fie cel din urmă. Așteptă deci ca să contenească ceilalți și trase așa, într'o doară, spre inamic, fără să țintească. Pe urmă, satisfăcut, puse armă alături și apucă lopata. Dar tocmai atunci, de undeva, altul, mânat poate de aceeaș ambiție, nu se lăsă mai pre jos și-i zise și el. Oșteanul injură în ciudat printre dinți, aruncă o brazdă de pământ în față, lăsă unelta, puse din nou mâna pe armă și trase înfuriat un foc în sus. Apoi rămase vreo câteva minute cu arma în mână, hotărât să nu cedeze deloc. Abia într'un târziu, văzând că nu i se răspunde din nici o parte, puse pușca alături și se apucă harnic de lucru.

În tăcerea nopții, casmalele și târnăcoapele active îți mângăiau urechile fiind încă de huetul năprasnic care trecuse. Văzduhul se răcorise; mirosul de cadavre, cari nu se vedeau încă, dar cari trebuiau să fie în număr mare între cele două linii, se amestecase în mirosul de artificii al explosibilelor sparte; luna eră și mai nelămurită în înălțimi și lumina ei searbădă se făcuse atât de nesigură, ca și când ar fi fost produsă de reflexurile bizare ale unui foc de vrăjitor.

În schimb sunetele deveniseră de o claritate uimitoare; se distingeau perfect ciocăniturile în tabăra vrăjmașe; arare se auzia câte o larmă ciudată, așa ca și când s'ar fi sfădit cineva.

Intr'un rând mi se părû că e o ceartă în toată regula; sgomotul provenia cam din fața mea. Incordai ochii.

— Domnu ilev, vedeți? mă'ntreabă soldatul de-alături.

— Nu văd nimic, Voican!

— Uiti, drept în fața noastră, *da mai la dreapta!*

— Nu văd nimic.

— Uiti, domnu ilev, und' indrept eu țeava puștii, ceva alb.

— De unde să știu eu, unde îndrepti tu...

Nu sfârșii fraza, căci văzui într'adevăr ceva alb.

— Văd ceva alb

— Care mișcă...

— Par'că

— He, păi d'acolo vine huetul. Par'că s'ar certă...

Nu răspunsei. Tăcurăm câtva amândoi. Larma crește încontinuu. Apoi deodată pata albă se mări, repezindu-se spre noi. Ca la zece pași de locul unde pornise, se opri brusc și se înjumătăți din nou. Sgomotul contenise odată cu prima mișcare a petei. Toate acestea se petrecură cu o iuțeală de fulger.

— Ai văzut, domn ilev?

— Văzut!

— Ai înțeles?

Tu ce crezi?

Eu cred, că au vrut să trimeată pe neamț înainte, să sape ceva, vreun post de ascultare...

— Ei și?

— Și neamțul n'a vrut... și s'au sfădit și i-au dat brânci.

— Ei și?

— N'ai văzut că au tăcut pe loc, cât a sbughit-o ăla?

Raționamentul părea just. Cu urechia ascultam șoaptele lui Voican, cu ochiul fixam pata albă. Părea că se agită pe loc.

— Auzi domn ilev?

— Aud!

Se auzeau într'adevăr, lovituri de târnăcop; se putea distinge ușor apropierea lor. Soldatul judecase drept.

— Domu ilev, trag?

— Trage!

Asta i-o spusei așa într'o doară. Știam că-i cel mai bun ochitor din pluton, dar, în lumina aceea fantastică, eră greu de vizat o țintă.

Soldatul se încleștă pe armă; își schimbă de câtevaori poziția până să se hotărăscă. Îl observam doar cu coada ochiului, căci continuam să fixez pata. În sfârșit detunătura porni... Un moment de așteptare încordată...

Apoi un urlat jalnic, un urlat ca de animal isbit de moarte, sfâșie deodată acea liniște ciudată. Și câteva vorbe, câteva strigăte, pe cari nu le voiu uita niciodată:

— Ihfi... mă omorârăți, mă taică, mă...

La început mi s'a părut că visez. Și totuși vorbele țipate îmi răsunau clar în ureche. Fuseseră atât de distinct rostite, că nu mai încăpea nici o îndoială; eră de sigur vreun sârman moșneag de prin Muncel sau din împrejurimi, adus cu forța la lucru de tranșee.

Nu eră nimic de mirat!

Un inamic ca al nostru recurgea adesea la astfel de procedee; birourile de informații depe front, remarcaseră de mult acest lucru.

Nemernicii!

Un val de sânge îmi năvăli furios în obraji; pumnii mi se strânseseră instinctiv.

Apoi deodată, o jale amarnică îmi năpădi sufletul; și ochii, auzul își concentrară din nou puterile asupra locului aceluia blestemat. Vroiam să surprind vre-o mișcare, vre-un vaet, un strigăt. Fusesse poate doar rănit!

Dar pata rămânea nemișcată și albul ei încremenit în noapte îmi dădea impresia unei pietre funerare, un semn răsleț, pe-un mormânt părăsit.

Și, nu știu cum, dar îmi veni atunci așa, deodată, ca un necaz pe unchiuș. De ce se îndărătnicise atâta, de ce se rugase zadarnic de vrășmași? De bună seamă, de nu se opunea deloc, de se târă pe pământ cu grije, nu făcea sgomot, nu ne atrăgea atenția. Știa doar, că orice ar fi spus, oricât s'ar fi codit, eră în van! Or poate, în momentele acelea, își adusese aminte de-o biată băbătaie mititică, încovoiată din șale și de vre-o fetișcană vioaie, cu ochii încețoșați, sușotindu-și una alteia cu grije, cotrobăind amândouă prin camera lor strâmtă, slab luminată de candela dela icoane, făcându-și de lucru în așteptarea zorilor și-a reîntoarcerii lui.

Bietele femei! Cu ce nerăbdare l'or adăstă ele mâine și ce veste groaznică le va veni în loc!

Căutam să reproduc în minte scena aceasta sfâșietoare, când, pe neașteptate, gândurile mi se opriră speriate asupra unei posibilități înfiorătoare, de necrezut. Dacă bătrânul, tocmai căută să explice călăilor, de vreun fecior chipeș, ce-l aveă dincoace, printre ai noștri, gata să fulgere pe oricine ar îndrăzni să înainteze dinspre dușman.

Cruzimea ideii acesteia teribile începui să mă frământa cu o inverșunare de nedescris.

În curând însă, un scâncet dureros mă trezi din gânduri. Intorsei ochii alături spre Voican.

— Ei ce e? Nu lucrezi?

— Vai de capul meu, domle ilev. Făcui moarte de rumân, gemu el drept răspuns, fără să ridice capul din pământ.

Mă lăsai în fundul măștii pe-un sac de cartușe.

Și'n lumina aceea stranie, care începea să se spălăcească, multă vreme îmi pluti dinnaintea ochilor, icoana îndurerată a unui bătrân isbit de moarte, în strae albe, pătate de sânge, cu barba înroșită, cu ochii măriți de groază, pe retina căroră se stingeă cea din urmă imagine înțipărită: gestul ucigaș al copilului său însuș.

G. Mihăescu.

Dări de Seamă

Cărțile lui Ioan Dragu.

Vremurile de frământare războinică nu sunt desigur vremurile marilor creații literare. Războiul oferă o bogăție de imagini vii și noi și o rostogolire de pasiuni, ce pot fi în adevăr materie artistică; însă el nu oferă și cel mai important din elementele necesare creației, *liniștea contemplativă*. Căci arta în primul rând e *intuiția*, adică marea seninătate a conștiinței, în care imaginile se tocesc în complexul suflătesc, trezesc în el acordurile subconștiente ale intuițiilor anterioare și creiază din acest reflex al lumii din afară, o atitudine suflătească actuală. Războiul însă nu îngăduie această atitudine contemplativă. El e o furtună uriașă din fața căruia sufletele se refugiază îngrijorate și se zăvoresc. Deaceia niciodată un război nu s'a putut oglindi în literatura unui popor, prin opere de mare artă, decât târziu după încetarea lui. Abia când furtuna s'a potolit, când vârtejul imaginilor incoherente a căpătat perspectiva simplificatoare a lucrurilor intrate în memorie, atunci abia războiul devine propriu contemplației, devine prin urmare materie artistică.

Din această pricină literatura de război formează un gen aparte. Lipsit de profunzimea cugetării care cere răgaz și seninătate, lipsit de misticismul evocației care cere desprinderea de actualitate, lipsit de cizelarea formei care înălătură graba, genul războinic e impresionist, legat de mărunțișurile actualității și de toate imperfecțiunile de exprimare ale celui ce n'are timp: Genul războinic e astfel un gen hibrid, un compromis între literatură și reportaj.

În cadrul acestor restricțiuni, cărțile lui Ioan Dragu sunt desigur între cele mai bune din câte s'au scris în timpul războiului nostru și fără îndoială cele mai bune dintre cele ce cuprind descrieri de război. În „*Moartea Albă*”, „*Pe urmele Bolșevicilor*” și în „*Drumuri de sânge*”. Dragu realizează cu un egal talent amândouă caracteristicile genului războinic: și literatura descriptivă și impresionismul reporterului.

E un reporter întrucât el nu selecționează imaginile ce i se prezintă nu le clarifică și nu le califică. În fața înfricoșătorului vârtej al războiului, Dragu și-a deschis toți nervii, a primit toate înfiorările și a înregistrat cu exactitate tot ceea ce clipele efemere îi puteau furniza. Imaginea mare a unei lupte desfășurate în cadrul uriaș al unui decor de munte, sau priveștiștea unui hoit de cal aruncat la o margine de drum, groaza celei dintâi înțelegerea primej-

diei morții, sau duișia de o clipă evocată de un buchet de flori în mâneca unui ostaș, toate sunt imagini și momente cu o egală însemnătate, între care nu există nici o gradatie, și pe care autorul le notează cu aceeași conștiinciozitate a instantaneului. E tot ce se poate cere unui bun reporter.

Dar Dragu a realizat și cealaltă caracteristică chiar a genului: redarea descriptivă; și a reușit să pună în cărțile lui toată arta ce se putea aștepta în acest gen. Și cine știe dacă accidentul acestui război nu i-a relevat, scriitorului nostru cel mai propriu drum al talentului său, căci Dragu e un descriptiv prin temperament.

A fi un descriptiv nu înseamnă numai a reuși să evoci natura și lucrurile în trăsăturile unui tablou, nu înseamnă numai a dovedi înțelegerea acestei lumi din afară și puțința exteriorizării ei artistice. Înseamnă ceva mai mult: A *stăru*i în atitudinea descriptivă, a te complăce în această predilecție picturală, a rămâne în mijlocul penelurilor și vopselelor. Există tablouri sobre, în care liniile viguros aplicate trezesc imaginea realității; există evocări ale naturii pe care câteva note caracteristice le pot stărni. Toate acestea pot fi bune descrieri, dar ele nu fac și un descriptiv.

Tablourile lui Dragu însă sunt atât de bogate, cuprind atâtea amănunte și atâtea varietate de colori, iar autorul e atât de preocupat de zugrăvirea lor, în cât îi simți înclinația. Și Dragu întotdeauna revine asupra descrierilor sale. Imaginea pe care a pus-o într'un tablou nu e niciodată terminată acolo; căci un apus de soare, o priveștiște de munte, sau viziunea unui câmp acoperit de cadavre îl vor urmări și dincolo de cadrul tablourilor; vor fi imagini pe care el le poartă încontinuu înapoia gândului său, care-l obsedează și pe care din nou le va așterne pe hârtie; și variante noi ale acelorasi motive, cu aceeași știință și dibăcie îi vor îmbogăți paginile cărții. Iată de ce spun că Dragu e un descriptiv.

Aș vrea să citez; însă fiecare pagină e o descriere; și desigur cele mai frumoase sunt în volumul din urmă „*Drumuri de sânge*” în care vom găsi pagini de adevărată artă. Păstrez și acum în minte imaginea celui cal ce moare ridicându-se pe picioarele dinainte într'o ultimă efortare, iluminat de apusul unui soare ce-l înconjoară par'că într'o aureolă eroică.

Am scris cu alt prilej despre stilul și limba întrebuințate de Dragu și nu cred trebuincios să mai stăruesc. Dacă e un stilist, Dragu nu e și un mănăitor al limbii literare tot atât de

abil; a-și zice chiar, în cărțile acestea autorul și-a îndoit prea mult fraza după nevoile reportajului. Și e o greșală. Totuș stilul său are calități ce fac din el mai mult decât un stil literar, un stil artistic.

Am notat impresiile acestea asupra unor cărți apărute acum câteva luni, fiindcă sunt din puținele bune pe care le-am avut în timpul războiului. „Drumuri de sânge“ mai cu seamă, pentru frumusețea și nouătea imaginilor ce cuprinde, va scăpa cu siguranță de neînduplecata soartă a reportajelor. Și literatura noastră de război atât de săracă în lucruri de înțindere mai mare, nu poate fi decât îmbogățită prin contribuția adusă de scriitorul Ioan Dragu.

Al. Al. Busuioceanu.

Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a Românilor din Ardeal și Ungaria*. Vol. I (Până la 1700). — Arad, 1918.

Autorul acestei lucrări este un preot ardelean din Boholt. Înainte de războiul european, a stat câțiva ani la București, unde, în seminariile de istorie universală ale D-lui Iorga și în seminariile de istorie bisericească ale regretatului profesor Neculae Dobrescu, și-a însușit metoda istorică cu multă pricepere. D-sa, în urma influențelor acestor doi profesori, s'a ridicat peste istoria cronologică la istoria culturală. Nu avem, în istoria bisericii din Ardeal, o înșirare seacă de date și de nume; ci avem pătrunderea cu sentiment, a adâncurilor sufletești ale Românilor de peste munți, străbaterea minuțioasă a culturii lor sufletești. Biserica în raport causal cu sufletul și cât răspunde sufletul acestei instituții, — iată cartea D-lui Meteș. De când a fost introdus creștinismul în Dacia și până la 1700, acest timp, pentru autorul nostru, a fost un prilej — cel mai fericit prilej — de a se descrie evoluția cărturărească a Ardealului și odată cu ea, cum și înaintea ei, descrierea originii și dezvoltării culturale a acestei provincii. D-l Meteș declară în prefață — și realizează în text — că nu va face abuz de erudiție. Să nu se creadă însă că autorul ar fi străin de aparatul științific sau de fortificația documentară a istoricului. Cărțile pe care le-a publicat înaintea lucrării de față, au dovedit cât de bine poate mânul d-sa aparatul de erudiție. Dar are dreptate noul istoric: când el lucrează cu materialul pe masă, adică atunci când el are siguranța celor pe care le afirmă, citatele devin de prisos, cu atât mai mult cu

cât ele sunt plictisitoare chiar când sunt indispensabile. Un progres în știința istorică. Această istorie a bisericii din Ardeal, alături de *Istoria bisericii române* de N. Iorga și alături de *Istoria bisericii române din Bucovina* de I. Nistor face să avem cât mai complectă viața sufletească din trecut a poporului român.

Ștefan Ciobanu. *Dosoftei Mitropolitul Moldovei*. (Traducere din rusește de Ștefan Berechet) Iași 1918.

Când s'a alipit Basarabia regatului român, printre alte revelații — pentru că întreg acest ținut a fost o revelație pentru noi, — a fost și descoperirea unor învățați români de dincolo de Prut. Învățații cu autoritate stabilită în imperiul rus, la noi erau cu totul necunoscuți, atât din cauza lipsei totale de legături culturale cu Basarabia, cât și din cauza limbei ruse, — în care scriau ei — așa de necunoscută la noi.

Autorul cărții, asupra lui Dosoftei, este unul dintre acești vitregiți de soartă. Astăzi cartea sa apare și în limba română, datorită D-lui Berechet, cunoscut publicului și prin alte studii slave. D-l Ciobanu după ce face o introducere asupra literaturii religioase la Români, dă o bogată informație istorică despre viața și activitatea lui Dosoftei — traducătorul în versuri al *Psaltirei*, — din izvoare rusești, cu care se rectifică unele date stabilite de istoriografia română. Data când s'a născut Dosoftei, nestabilită până acum, D-l Ciobanu o fixează la 1624. Dosoftei nu eră de origină român, cum s'a crezut, ci mai curând de origină rusească din Sudul Rusiei. Tot astfel D-l Ciobanu rectifică data morții lui, care s'a întâmplat la 13 Decembrie 1694 în Zolkiew. D-sa înlătură afirmarea că Dosoftei ar fi fost episcop de Azov; analizează activitatea lui cărturărească în Moldova, care este strâns legată de curente literare și chestiunile religioase ridicate în Moscova; schițează șederea lui în Polonia, aducând știri nouă asupra felului cum se simțea marele cărturar departe de patria moldovenească și la sfârșitul lucrării se analizează comparativ limba literară a lui Dosoftei. Această lucrare, atât de nouă, care va sili pe istorici să renunțe la multe din afirmațiile făcute asupra lui Dosoftei, are o mare semnificație în cultura României unite: Basarabienii aduc un aport cultural pe care numai ei puteau să-l aducă; Basarabia începe să fie o individualitate culturală.

Cronica

Arte plastice.

Scoala de Belle-Arte.

Pentru că școala noastră de Belle-Arte, — în cadrul României mari de mâne — nu-și mai găsește locul în condițiunile actuale, în numărul de față, ne propunem a arăta, pedeoparte, reaua organizație — actuala — iar pe de alta, care ar putea fi îndreptările ce s'ar putea aduce acestei instituțiuni artistice, chemate a ne educa elementele cari, ne vor evidenția ca popor înaintat, conștient și de esență superioară și pe tărâmul artelor.

Pentru aceasta, mai înainte de a vorbi despre felul, cum ar trebui reorganizată „școala“, e bine să arătăm, în câteva cuvinte, actuala stare de decadență în care ne găsim cu această instituție, față de similarele din străinătate, deși organizarea, sau mai bine zis, desorganizarea existentă, nu e decât o pastişă a unei școli de meșterii din Italia.

E bine ca între liceele de Stat și școala de Belle-Arte, — dela început — să se facă o deosebire fundamentală, și aceasta pentru că, pedeoparte, învățământul secundar are ca scop pregătirea intelectuală, în toate ramurile de cultură a elevului, pregătindu-l pentru Universitate, pe cât timp școala de Belle-Arte, are menirea de a înlesni libera dezvoltare a talentului, într-o direcție sau alta: pictură sau sculptură.

Această deosebire făcută, școala Artelor-Frumoase se rupe cu desăvârșire de toate celelalte școli de învăț, fie ele și speciale ca: Inginerie și chiar Arhitectură.

Pentru aceste motive, și ca o marcantă deosebire, — în apus și aiurea, — existența școalelor de Belle-Arte, se prezintă sub formă de ateliere, cu maeștrii, unde în afară de îndrumările tehnice și indicațiile date: — proporții, valori și eleganță de linii — rămâne la latitudinea ucenicului-student, felul de a se manifesta, de a înțelege și de a transpune în plastică — cu dela sine dosagiu — arta, în viziunile de compoziție sau în modelul ce-i pozează în față.

Actuala noastră școală, de mai bine de doisprezece ani, a rupt cu această tradiție, transformându-se într-o Academie-Liceu, unde elevul, după șapte ani, — fie că are aptitudini, fie că n'are — trebuie să iasă consacrat artist. Cam mare e termenul ce se pune băieților, în față, dar, în același timp li se asigură că la capătul acestui termen, vor găsi papiusul de meșter, cum tot așa — o parte dintre elevi — după patru

ani de școală, pot fi profesori de desen și calligrafie, în liceele statului.

Și în felul acesta, ca și un înscris în cl. I-a de liceu, elevul de Belle-Arte, face de toate, fără să facă nimic, adică: pictură, sculptură, artă decorativă și... etc. etc. Promovați la sfârșit de an, obținând note la concursuri, — ținându-se în seamă absențele motivate sau ne — și în tot acest timp, să repete, ani de-a rândul, istoria artelor care se oprește la „Renaștere“ și aceeași anatomie artistică în care denumiri proprii, arată locul de inserție al mușchilor de suprafață sau profunziune. Câteva vagi cunoștințe de perspectivă — în teorie — și atâtă tot. Acestea ca cunoștințe specific înrudite cu arta plastice, — în ateliere însă, lucrurile merg mai departe.

Elevul-ucenic trebuie să lucreze, nu după îndrumările ce i le-ar arăta maestrul-profesor, dar să-l pastişeze și cât mai pronunțat, ca în felul acesta, elevul să treacă drept element bun, de valoare, ca și cum arta în sine ar residă în meșteșugul cutărui sau cutărui profesor, ce pe vremuri va fi însemnat ceva — să credem — care însă, ca în toate ramurile de activitate omenască, va fi având scăderi pe cari însă el — maestrul — nu și-le poate recunoaște niciodată, de oarece Statul l-a luat profesor pe viață, până la scoaterea la pensie din pricina limitei de vârstă, a vreunei infirmități, sau în cel mai fericit caz, al vreunui deces prematur.

Spuneam de existența unei asemenea școli în Italia, — modelul „tip“ adoptat de noi — dar și aceea pe lângă școala noastră e diferențiată mult, de oarece acolo se primesc nevârstnici cu patru clase primare, cari nu pot spune nici ști măcar, ce vor să se facă: pictor, sculptor, arhitect sau vreun tașeron de lucrări.

Aceasta e și motivul că acolo se dă tot atâtă importanță studiului în genere ca: aritmetică, geometrie, fizică, istorie, geografie, limbi străine, etc. etc., ca și orelor de atelier, sau lunilor de practică făcute pe șantier, la construcții, ținând contabilitatea materialelor și a oamenilor utilizați, sau tăind detaliile arhitecturale. Deci o deosebire, dela școală la școală, cu atât mai mult, cu cât la noi elevul intră în școală după ce a terminat cele patru clase de liceu, presupus a ști ce vrea, cu atât mai mult dacă de partea sa are talentul de care, de bună seamă, la organizarea școlei, nu s'a ținut seamă.

Așa stând lucrurile, e de prisos, socotim, a stăru mai mult asupra defecțiunilor. Și pentru că această școală, există astăzi, în condițiuni cu totul deosebite de ceace trebuie să fie școala

de Belle-Arte, s'ar putea transforma într-o școală specială cu menirea de a da profesori de desen și calligrafie, bun înțeles, după ce i se va fi adăugat o catedră de pedagogie și alte câteva amănunte în modificarea actualului regulament, rămânând ca școala de Belle-Arte, chemată să dea artiști, să se înființeze dintru început pe alte baze.

Pentru aceasta, directorul școlii, ar putea fi tot așa de bine un străin de meșteșug, însă un bun cunoscător, ca și un pictor sau sculptor; căci funcțiunea de director, nu implică decât o singură cerință și anume: aceea de a supraveghea, de aproape, aplicarea regulamentului, pe bazele cărora s'ar întemeia această școală, un fel de intendență devotată cauzei.

Deci, directorul, ca și toți ceilalți profesori-maeștrii, s'ar putea angaja prin contract pe o durată de timp limitată — cel mult cinci ani — epocă la care se pot înlocui cu alții, atât profesorii, cât și directorul, ținându-se în seamă că în aceeași perioadă de timp directorul să nu fie și profesor.

De ce aceasta? Pentru că artistul, mai mult ca oricare altul — după cum am spus mai sus — are scăderile meșteșugului său știindu-se că pătuit pentru totdeauna.

Pentru a dovedi aceasta, credem că nu e nevoie să ilustrăm cu exemple tema noastră. Activitatea artistică și valoarea lor, a profesorilor școlii existente, pentru cine vrea să înțeleagă adevărul, e o dovadă, fără să mai spunem că și prin apus, pe la Academiiile din München și Paris (și în deosebi la Paris, Academia Julien) se practică de mulți ani felul acesta de luminare a artiștilor pe care îl preconizăm — și acolo își completează studiile, artiștii toți, din lumea toată.

Pe urmă, profesorii-maeștri, să nu fie — ca astăzi — unul pentru pictură și altul pentru sculptură, ci de fiecare specialitate să se angajeze — prin contract, după cum am arătat mai sus — cel puțin trei-patru, astfel ca fiecare elev să-și poată urma cursurile cu acela, cu care crede că se înrudește mai mult ca temperament, sau chiar de a urma cu toți maeștrii, succesiv, anii de studiu, întrucât, știut e că dacă nu avem școli cari să ne livreze poeți, năveliști sau romancieri; nu pot exista nici școli de Belle-Arte cari să ne facă artiști.

Școala poate da numai indicii asupra proporțiilor sau valorilor și să deschidă ochiul elevului în tainele meșteșugului, ca: schișnarea facturii în anumite concepțiuni, de exemplu: un nud de femeie niciodată nu va fi lucrat în aceeași tehnică sau factură cu nudul unui bărbat a cărui vigoare e atât de diferențiată, în însăși construcția sa anatomică; aceasta atât pentru pictură cât și pentru sculptură.

Tot în această școală, profesorul să lase liberă, absolut liberă, dezvoltarea temperamentului, fără restricția: de a lucra într'un fel arătat, adică pe același șablon cu profesorul, care și el la rândul lui, cu cât e mai valoros, cu atât e mai personal și deci nu se lasă influențat de pictura sau sculptura cutărui sau cutărui mare artist al apusului, căci numai în felul acesta vom putea ajunge la ceea ce se cheamă o *școală a noastră*.

Dar acestei școle i-ar trebui încă, pe lângă o bibliotecă, destul de bogată a literaturii artistice și un mic muzeu fotografic, care să cuprindă cele mai de seamă lucrări, atât în pictură cât și în sculptură și aquarelă; întreaga bogăție a marilor înaintași și contemporani de pretutindeni. În felul acesta, elevul va avea în tot momentul, sub ochii săi și tehnica și concepția acelora pe cari mai târziu îi va întâlni prin muzeele Parisului sau ale Romei.

Și pentru că stimulenta muncii trebuie să existe, să se acorde acele mențiuni în medalii de bronz, argint și aur, ca răsplată a anilor de studiu și îndemn pe drumul apucat, căci nicăieri mai mult ca în artă, veleitățile nu sunt mai pronunțate.

„Luceafărul“ relevând sumar, această chestiune în coloanele sale, stă la dispoziția celor chemați, ca împreună, să cerceteze mai aprofundat felul organizării școlii de Belle-Arte, care pe viitor, trebuie să fie mai mult decât o firmă, în România-Mare a tuturor românilor.

Și școli de acestea s'ar putea crea două, trei, ținându-se în seamă populația numerică a teritoriilor desrobite, cari pe viitor, nu vor mai avea nici Viena, nici Petrogradul și nici Budapesta ca școli de înstrăinare a dezvoltării plastice românești.

C. A.

Muzică.

Câteva contribuțiuni la organizarea culturii muzicale din Ardeal.

Odată cu eliberarea națională — și viața noastră sufletească va trebui se propășească; științele, literatura, artele, toate manifestările culturale nu vor întârzi să ia dezvoltarea firească și să-și câștige locul meritat în civilizația universală.

Va fi necesar să ne îndreptăm toată atenția către cultivarea cântecului, această expresiune de artă profundă și specifică neamului nostru. Va trebui să ni-l ridicăm la un nivel cât de superior și să-l dezvoltăm larg, spre a arăta nu numai străinilor, ci chiar unora dintre românii noștri, care ca și Toma neeredinciosul, nu cred în adevărata existență a sa.

Trebuie să ne organizăm cultura muzicală spre a progresa și a ne manifesta în condițiuni superioare de expresiune etnică.

E lipsă de un așezământ superior de artă; de un Conservator, dirijat de o personalitate ardeleană de valoare, pe care cu toții o întrezărim de altfel. Această instituție, aproape similară celor din străinătate și celei din București, ar fi nimerit să fie investită cu puteri și mijloace cât mai depline.

Un Conservator deci, de artă dramatică și muzică, e absolut trebuincios în Ardeal. Însă această instituție trebuie complectată, adaptată Ardealului.

Cu toții cunoaștem existența și dezvoltarea deosebită a Reuniunilor de cântări din sate și orașe. O coordonare a acestora, adevărate forțe primare, ar duce la un rezultat deosebit; reuniunile dintr'un județ, puse sub protecția culturală și materială a unei personalități de seamă din acel județ, reuniunile constituite într-o „Eforie culturală județeană”, ar găsi sprijin și sfat la Conservatorul sus numit, căruia i s'ar atașa și o aripă literară de cea mai mare importanță: „Direcția Reuniunilor de Cântări.” Deci etichetat: „Conservatorul de artă dramatică și Direcția reuniunilor de cântări”, așezământul ar fi sub conducerea celei mai marcante personalități muzicale a Ardealului. Directorul general al Conservatorului ar avea și două ajutoare, directorul dramatic — și directorul muzical, care ar ajuta pe directorul general și în ceea ce privește Reuniunile.

Dar de ce o împreunare a acestor două instituții, Conservatorul și Direcția reuniunilor; de ce o aceeași egidă acestor aparent disparate școli?

O rațiune simplă ne arată că ele sunt complementare; contopite, duc la efectul real dorit. În adevăr, în școala liberă a reuniunilor sâtești și orașenești se pot crește elemente tinere cu aptitudini muzicale; aci își vor dezvolta facultățile muzicale înăscute și dobândite din timpul copilăriei. În școala dirigintului modestei reuniuni — acesta îndemnat, susținut și educat dela centru — în școala aceasta, care devine plină de interes și de pasiune și pentru conducător, un adevărat apostol al artei românești, aci se vor forma germenii vitali ai artei românești, puternică tocmai fiindcă având caracter național, va contribui cu originalitatea la arta universală.

Diriginții se vor putea cultiva măcar o lună pe an la cursurile Direcțiunii Reuniunilor; în mediul artistic al Capitalei, atrași, pasionați de aceasta, vor învăța să se îndemne la lucru pentru a contribui la dezvoltarea sa.

Elementele tinere, cele mai distinse, rarii aleși. Indicați Direcțiunii reuniunilor de către diri-

ginți, selecționați din nou la intrarea lor ca elevi în Conservator, vor fi adevărate elemente capabile de producțiuni artistice.

Nu vom asista astfel, la nenorocirea atâtor oameni, cari, făcându-se artiști, au devenit cabotini în loc să-și caute de treabă. Exemplul e prea plastic nu numai în București și ar fi un păcat fără de seamă, să nu luăm lecție din experiența tristă a celor dinaintea noastră.

Iată de ce trebuie să existe o strânsă, o cât mai strânsă corelație între aceste două instituțiuni, sus numite, o contopire chiar a acestor două elemente: Reuniunile — *materialul*; Conservatorul — *școala* cari împreunate vor duce la rezultatul — masiv = omul de artă.

Conservatorul va fi deosebit de Teatrul Național și de opera națională, cari sunt așezăminte destul de complexe; să nu se mai încurce deci cu Conservatorul. Principiul diviziunii muncii se poate aplica aci.

Astfel s'ar putea organiza cultura muzicală în Ardeal. Organizând cultura țăranilor dela sate și cea muncitorească, chiar și cea burgheză, în reuniuni, cari s'ar emula reciproc prin îndemn și prin ambiția de a se manifesta într'un mod cât mai superior, s'ar constitui o muncă prețioasă și efectivă, aci la baza neamului.

De jos, munca și încrederea; de sus, îndemnul și sfatul.

Mai rămâne o chestiune. Dacă admitem că instituțiunile acestea, Conservator, Teatrul, Operă, vor fi subvenționate de Stat, la ce scop util și prețios s'ar întrebuința fondurile actuale ale Societății pentru fond de teatru român?

Rolul jucat prin excelență și până acum, ar fi nimerit să-l aibă și deacum încolo și chiar amplificat, dacă se poate: acordarea de burse dramatice și muzicale elementelor tinere valoroase; vlăstarele scumpe, crescute și în Reuniuni și în Conservatorul ardelean în cea mai românească atmosferă, vor putea evolua mai departe și se vor stiliza în cultura capitalelor apusene.

Ion V. Borgovan.

Insemnări.

Generalul Berthelot în Ardeal. Cu ocazia trecerii d-lui General Berthelot prin Săliște, 20 Dec. 1918 st. vechiu, părintele protopop Dr. I. Lupaș l-a întâmpinat cu următoarea cuvântare rostită în l. latină.

Illustrissime Vir. et Nobis Collendissime Domine Bellidux!

Rarissima hac occasione permittat nobis Dominatio Vestra sermone latino inextinguibili

gaudio, quod animam nationis nostrae adinplet, cum Dominationem Vestram in hoc pago nostro Săliște nuncupato videre et cordialiter salutare possit, sincerrimam expressionem dare.

Penetravit ad aures nostras nuncium Dominationem Vestram ultimis dnobis annis praeeritis optimum auxilium praebuisse militibus reluctantibus et liberatoribus nostris in sancto bello pro latinitate et libertate universae nostrae nationis gesto. Quam ob rem nomen Dominationis Vestrae semper maxima cum veneratione pronunciabimus. Et quia „populus romanus beneficiorum memor esse solet“, — jugiter rogamus Dominationem Vestram, ut expressionem profundissimae nostrae gratitudinis etenim: hunc panem in sanctuario templi nostri consecratum, haec duo lignea vasa vini vulgo „plosca“ vocata, quasi pocula beneventationis, huic casum plexum a pastoribus ovium confectum et haec texta instrumenta manibus uxorum et filiarum nostrarum elaborata et adornata beneplacita cum voluntate acceptare velit.

Gratia omnipotentis Dei et gloria sempiternalis fiat cum Dominatione Vestra, cum generosissima natione Gallica et cum universis heroicis et illustrissimis eius filiis! In aeternum.

In traducere românească:

Prea Ilustre Bărbat și Nouă Mult Prețuite Domnule General!

Cu această ocaziune foarte rară să ne permită Domnia Voastră a da în limba latină expresiunea cea mai sinceră bucuriei nestânse, care umple inima națiunii noastre, fiindcă Vă poate vedea și Vă poate saluta cordial în satul nostru numit Săliște.

A pătruns până la urechile noastre vestea, că Domnia Voastră ați dat în cei din urmă doi ani trecuți un foarte bun ajutor soldaților luptători și liberatorilor noștri în războiul cel sfânt purtat pentru latinitatea și libertatea națiunii noastre întregi. Drept care numele Domniei Voastre în totdeauna îl vom pronunța cu cea mai mare venerațiune. Și fiindcă „poporul român obicnuște a ține minte binefacerile primite“ — cu tot dinadinsul Vă rugăm pe Domnia Voastră, să primiți cu bunăvoință expresiunea mulțumitei noastre celei mai adânci și adecă: această prescură (pâne sfințită în altarul bisericii noastre) aceste două vase de lemn, — numite în de obște „plosca“ — ca niște păhare de închinare, această brânză pregătită de ciobanii noștri și aceste jesături, lucrate și înfrumusețate de mâinile soțiilor și ficelelor noastre.

Mila Atotputernicului Dumnezeu și gloria veșnică să fie cu Domnia Voastră, cu prea generoasa națiune franceză și cu toți eroicii și prea vestiții ei fii! In etern.

Scriitorii noștri în războiu. Morala superioară a conștiinței impunea multor scriitori să plece pe câmpul de luptă și să-și răscumpere prin fapte cuvântul propovăduit, căci numai fapta constituie o valoare etică în viața socială.

Dar prea puțini dintre scriitori au ascultat de glasul datoriei de cetățeni și de ostași, iar unii dintre ei s'au coborât până la rolul infamant de slujitori ai dușmanului, de colaboratori ai publicațiilor susținute de Nemți, în cari se proslăveau isprăvile lor de barbari și se ponegreau suferințele și nenorocirile noastre.

Deosebirea dintre cei mișei și dintre cei buni nu poate să dispară așa ușor. Păcatele lor nu e permis să se uite înainte de a fi ispășite. Ar protestă cei morți, dacă am avea lașitatea să-i iertăm fără pedeapsă.

Dintre cei morți pomenim de astădată pe

† M. Săulescu.

Unul dintre aceia cari au lăsat versuri în coloanele „Luceafărului“, unde începuse să se afirme. A murit în luptele din jurul Brașovului, pe când se retrăgeau armatele române din Ardeal. Mihail Săulescu este o jertfă a scrisului românesc, pe altarul idealului național, pe altarul căruia, fiecare categorie socială trebuia să-și aducă jertfa ei. Fire răsvrătită, temperament impulsiv, față crispată de suferințele vieții, el, care nu știuse ce este belșugul și traiul tihnit, el a ieșit din rândurile celor dela partea sedentară a regimentului 46 și a plecat așa, cu ranița pe umeri, unde-l chemă gloria neamului și moartea lui. Înainte de a intra în lupta din care nu a mai ieșit pentru totdeauna, trecând pe străzile Brașovului în flăcări, s'a desprins din coloană și ca și când l-ăr fi acuzat cineva de șederea sa până atunci la partea sedentară, încercă să se desvinovătească și să arate deaci înainte cum înțelege el să-și facă datoria, A mai aruncat câteva invective la adresa scriitorilor cari rămăsese la București și a rupt-o de fugă după companie, care se depărtase. Compania a cotit la stânga, spre munte, ducând la atac, printre soldații ei obosiți, pe soldatul-poet, pe acela care suferise pentru alții, care se chinuise nopți întregi, prin cafelele și care nu putea să se împace cu gândul ca el să nu ia arma la umăr după ce cântase războiul. Pe Săulescu moartea nu l-a surprins, dar l-a surprins lipsa dela front a cântăreților războinici.

Casele naționale. Sunt născute din sbuciumările războiului. Ostași de inimă și de jertfe s'au gândit la ridicarea culturală a satelor, a țăranilor cari au sângerat pentru o idee. La inițiativa d-lui Col. I. Manolescu, Șeful de Stat

Major al Corpului IV de Armată, au început să se adune fondurile și, cu trupele tehnice ale armatei, în câteva luni s'au ridicat case naționale în comunele Onești, Cașin, Târgul Trotușului și Borzești, apoi în Pașcani și într-o comună lângă Vaslui.

Scopul urmărit de Casele naționale e ridicarea culturală a sătenilor prin toate mijloacele: premii, concursuri și expoziții, biblioteci populare, reprezentații, etc. Programul lor de activitate se aseamănă mult cu al „Asociațiunii pentru literatură și cultura poporului român” din Ardeal.

Casele naționale au și un organ, revista „Răsăritul”, redactată de d-nii I. Manolescu și I. U. Soricu, care până acum apărea la Chișinău.

Casele naționale merită sprijinul tuturor oamenilor de bine.

Expoziții: În sala-Biblioteei Ateneului, expoziția de pictură a d-lui *Vintilescu*. — Intrarea liberă dela 9 a. m. până la 6 p. m.

În str. Franklin No. 6 expune pictorul *C. Gheorghiu*, peisaje, capete și două icoane destul de interesante. Intrarea liberă.

Arhitectul *C. Crețoiu* expune în sala „Artei”, str. Franklin, o serie de aquarele: Troițe, peisagii și case stricate de bombardamente în preajma liniilor de luptă.

Sculptorul *Severin*, cu lucrări, și mari și mărunte, cum și o serie de deseneuri. Palatul Ateneului, fosta sală a pinacotecei. Intrarea 1 leu.

Interesanta expoziție a colecției „Grigorescu” proprietatea d-lui Vlahuță și a altora. Sala de „Depeși” a ziarului „Dacia”. str. Brezobianu. Intrarea liberă 9—12 și 3—6.

La 17 Februarie cunoscutul și apreciatul pictor *Teodorescu Sion*, va deschide expoziția lucrărilor sale, în sala „Arta” din str. Franklin.

Moravuri literare. Se ridică mulți împotriva moravurilor detestabile politice, cari învechesc atmosfera țării noastre. Dar uită multe alte deprinderi tot așa de detestabile. Relevăm de astădată moravurile literare, cari nu vor să dispară odată cu România veche. Și nu vreau să dispară, fiindcă mentalitatea și deprinderile sunt ale acelorași oameni, fie în politică, fie în artă, fie în școală, fie în biserică, etc.

În literatură, ca și în politică, se spoeste fațada, se fac programe nouă și se urmează sistemul și drumul vechiu. Au început să apară de pildă, ca și mai înainte reviste obraznice, cari neputându-se impune printr'o muncă pozitivă, încep să dea note altora, să insulte și

să bârfească, fără să aibă la temelia atitudinii lor un principiu. Insultă de dragul insultei. Astfel înțeleg ei rolul de purificatori ai moravurilor, ei imitatorii, cărcotașii și infirmii intelectuali! Aidoma ca gâlcevitorii din lumea politică nu se tem, că o pleasnă de biciu, o să-ia la goană din templul pe care îl profanează.

Rătăciții. La București a reapărut vechea revistă „Convorbiri Literare”, iar la Iași „Vieța Românească” e înlocuită de „Însemnări literare”. Ambele reviste sunt o contribuție la cultura și literatura românească. Talentele ce se manifestă pe paginile lor sunt dintre cele mai serioase. Dar noi nu ne mulțumim cu atât și nu se poate mulțumi nici publicul. Noi mai cerem ca și atmosfera națională și morală a publicațiilor să fie curată, ca oamenii să fie integri.

Ori în fruntea „Convorbirilor literare” a rămas ca director d. Simion Mehedinți, propagandistul flogerman din timpul neutralității, feciorul de țaran ridicat la boeria de ministru de către Marghiloman în guvernul de sub ocupația germană. Iar „Însemnările literare” sunt redactate de foștii colaboratori ai „Luminii” și ai „Momentului”. Colaborează însuși d. Stere, sub pseudonim, cu câteva cugetări, din cari reținem următoarea: „Nu mărturisii sentimentul nobil, pentru care ai făcut o acțiune, căci nu vei fi crezut”. Noi le cerem dimpotrivă tuturor și marghilomaniștilor dela „Convorbiri” și steriștilor dela „Însemnări” mărturisiri sincere; le cerem sentimentul nobil al unei *Mea culpa*.

D. Mehedinți în locul confesiunilor de pocăire, publică o „Scrisoare către prietenii de peste vechile hotare”, probabil către Mangra, Șiegescu, Vlaicu, etc., iar d-l Stere și ceata sa declară că nu mai fac politică, probabil până după sentința curții marțiale care le va judeca politica din trecut.

În nici o țară din lume cu pretenții de conștiință nu ar fi posibile asemenea manifestații. Redactorii ar fi bătuți cu pietre de public, iar scrisul lor ars în piețe.

Dar vom mai vorbi despre acești rătăciți.

Bibliografii

Corneliu Moldovanu, *Sărbătoarea Pâinei*, pagini din refugiu, Edit. H. Steinberg, București, Prețul: Lei 4.

Corneliu Moldovanu, *Maiestatea morții*, pagini din refugiu, Edit. H. Steinberg, București, Prețul: Lei 4.

Octavian C. Tăslăuanu, *Trei luni pe câmpul de războiu*. Ediția a III-a revăzută și întregită. Editura Sfetea, București. Prețul: Lei 4.

Calypso Corneliu Botez, *Problema drepturilor femeii române*, Examen social-politic și juridic. Cu o introducere istorică asupra feminismului în România. București, 1919. Prețul: Lei 2.